TITUS MACCIUS PLAUTUS

MILITARUL FANFARON

Comedie în cinci acte în româneşte de NICOLAE TEICĂ

Titlul latin: MILES GLORIOSOS

PERSONAJELE:

PYRGOPOLINICES, un militar

ARTOTROGUS, parazitul lui Pyrgopolinices

PALAESTRIO, sclavul lui Pyrgopolinices, fost sclav al lui Pleusicles

PERIPLECTOMENUS, un bătrân, prietenul lui Pleusicles

SCELEDRUS, un sclav al lui Pyrgopolinices

PHILOCOMASIA, iubita lui Pleusicles

PLEUSICLES, un tânăr din Atena

LURCIO, un sclav tânăr

MILPHIDIPPA, sclava Acroteleutiei

ACROTELEUTIA, o curtezană, clienta lui Periplectomenus

BĂIATUL, sclav al lui Periplectomenus

CARIO, bucătarul lui Periplectomenus

SCLAVII lui Pyrgopolinices

SCLAVII lui Periplectomenus

Acţiunea se petrece la Efes.

SUBIECTUL COMEDIEI (I)

Mârşav, pe-o curtezană o fură-un militar;
Iubitu-i din Atena lipsind – o ia-n Efes.
La rându-i, şi Palaestrio, al tânărului sclav,
Ieşind pe mare, după stăpân, şi prins în larguri,
Tot lângă fată,-n mâna acelui militar, Ajunge.
Dar îşi cheamă stăpânul. Şi tot el,
Rupând în zidul casei o trecere,-! ajută
Un timp să se-ntâlnească pe-ndrăgostiţi, în taină,
La un vecin prieten. Un sclav, pândind pe casă,

Fără să vrea, îi vede. Dar este păcălit:
Anume, că pe-o altă femeie-ar fi văzut...
Nu pregetă Palaestrio; pe militar îl joacă
Făcându-l să dorească de fată să se scape,
Adeverind că mândra vecinului soţie
Râvneşte, din iubire, cu el să se mărite.
O roagă militarul, şi fata pleacă; dar
Nu-şi împlineşte pofta, căci, prins, e ciomăgit.

SUBIECTUL COMEDIEI (II)

Un tânăr din Atena iubea o curtezană
Crescută-n libertate. Plecând el în Naupactus[1],
Un militar pe fată cu sila o răpeşte
Şi în Efes[2] o duce. Dar sclavul celuilalt,
Călătorind pe mare, încearcă să-l vestească;
Luat captiv, ajunge la militar, ca sclav.
Stăpânului îi scrie să vină în Efes.
Venind, acesta trage chiar în vecini, ca oaspe,
Ea un prieten. Sclavul, spărgând un zid, i-ajută
Pe-ndrăgostiţi, în taină, curând să se-ntâlnească.
Copila e drept sora ei geamănă luată.
Vecinul, dăscălind-o pe una din cliente,
Il prinde-ntr-o capcană pe militar, şi-aceasta,
Crezând că se însoară, dă drumul curtezanei,
Şi capătâ-o bătaie, răsplată-a desfrânării.

ACTUL ÎNTÂI

SCENA I

PYRGOPOLINICES, ARTOTROGUS

PYRGOPOLINICES

1 Oraş şi port etolian situat la intrarea în golful Corint (azi: Lepante)
2 Oraş din Ionia (Asia Mică).

(*ieşind din casă; către sclavii care rămân înăuntru*)

Să-mi faceţi lună scutul, şi mai strălucitor
Ca razele de soare când cerul e senin; încât, în bătălie, să-ntunece vederea,
Ca fulgerele-aprinse străfulgerând duşmanii.
Vreau sabia mea dragă s-o liniştesc şi mângâi,
Să nu-mi bocească iară, curajul să nu-şi piardă,
C-o las de-atâta vreme la şold să trândăvească,
În timp ce ea pofteşte să spintece duşmanii.
Dar unde-i Artotrogus?

ARTOTROGUS
Aici, lâng-un erou
Plin de noroc, şi vajnic, şi arătos ca regii.
Un luptător... Nici Marte, el însuşi, nu socoate[3]
Isprăvile să-şi pună în cumpănă cu tine.

PYRGOPOLINICES
Nu l-am salvat pe câmpii Curculioni[4], când mare
Conducător fu oastei nepotul lui Neptun
Bumbomachides Clutumistharidysarchides[5]?

ARTOTROGUS
Da, ştiu; vorbeşti de insul cu armele de aur
Şi cărui cu-o suflare i-ai risipit oştirea

---

3 Textul şi sensul acestui vers au iscat controverse. După unii editori versul ar trebui citit: Un luptător, cum Marte, nici el, nu se socoate.

4 Câmpiile Gărgăriţelor.

5 Forma acestui nume caraghios creat de Plaut este contestată. După unii editori s-ar citi: Clutomestoridysarchides. Analiza exactă a elementelor acestor compuşi patronimici în: -ides este inutilă. Pentru publicul roman, efectul comic rezultă îndeosebi din lungimea şi rezonanţa lor străină. Astfel de nume se întâlnesc în Gărgăriţa: Therapontigonus Platagidorus, în ,Persanul:Femeivânzătorides, Inşirăgogoşides etc, etc.

Ca vântu-acoperişul de paie sau de frunze[6].

PYRGOPOLINICES
(*nepăsător*)
Eh, e-o nimica toată.

ARTOTROGUS
Nimic, pe lângă toate
Isprăvile de seamă,
(*aparte*)
ce nu le-ai săvârşit.
(*Vine în faţa scenei şi se adresează publicului.*)
Cui a putut să vadă un mincinos mai mare,
Un ins mai plin de fumuri, un fanfaron ca ăsta,
Mă prind, cui mi-l arată, să-i fiu pe viaţă sclav.
Atâta doar[7]: mă-ncântă măslinele-i murate.

PYRGOPOLINICES
Dar unde eşti?

ARTOTROGUS
Aici sunt. In India, pe Hercle[8]!
Cu pumnu-ai frânt tu braţul acelui elefant.

PYRGOPOLINICES
Cum, braţul?

ARTOTROGUS
Ah, da, coapsa, eu coapsa-am vrut să zic

PYRGOPOLINICES

6 Textul originalului este nesigur.

7 Textul este aproximativ stabilit, sensul obscur. S-ar putea adăuga: (Atâta doar) îl înalţă în ochii mei.

8 Exclamaţie des folosită la romani, îndeosebi de bărbaţi.

Şi l-am lovit cu milă.

ARTOTROGUS
Dacă loveai cu toată
Puterea ta, şi pielea, şi pântecul, şi ţeasta
I-ai fi străpuns acelui biet elefant cu pumnul.

PYRGOPOLINICES
Hai, lasă astea.

ARTOTROGUS
Lesne să povestesc îmi vine
Isprăvile-ţi măreţe, când ţi le ştiu.
(*Aparte*.)
îl rabd,
Ca să nu rabd de foame: urechi de urechilă
Lungesc spre el, ca dinţii să nu mi se lungească,
Şi să ridic în slavă minciunile-i sfruntate.

PYRGOPOLINICES
(*preocupat*)
Ce vream să-ţi spun?

ARTOTROGUS
(*repede*)
A, ştiu eu, da, ştiu ce vrei să spui:
Pe Hercle! da, ţin minte.

PYRGOPOLINICES
Ei, ce?

ARTOTROGUS
Tot ce doreşti.

PYRGOPOLINICES

Ai tu...

ARTOTROGUS
îmi ceri tăbliţe.
Le am, şi stil de-asemeni.

PYRGOPOLINICES
Cu gândul meu tu gândul mereu ţi-l potriveşti.

ARTOTROGUS
Dator mă ştiu să caut şi firea să-ţi cunosc,
Şi vrerile din vreme-s dator să ţi le aflu.

PYRGOPOLINICES
Ţii minte?

ARTOTROGUS
Da, ţin minte:
(*vorbind pe nerăsuflate*)
— n Cilicia, o sută
Cincizeci, şi alţi o sută în Scytholatronia,
Treizeci de sarzi şi încă şaizeci macedoneni
Ai hăcuit tu singur, şi numai într-o zi.

PYRGOPOLINICES
Cu totul, prin urmare, câţi oameni?

ARTOTROGUS
Şapte mii.

PYRGOPOLINICES
(*mulţumit*)
Aţâţi au fost la număr; ştii bine socoti.

ARTOTROGUS

N-am scris nimic, niciunde; şi tot mi-aduc aminte.

PYRGOPOLINICES
Memoria ţi-i bună.

ARTOTROGUS
(*aparte*)
Mâncarea bună-o ţine.

PYRGOPOLINICES
De-i fi ca pân-acuma, ai să mănânci mereu;
Statornic împărţi-voi cu tine masa mea.

ARTOTROGUS
Şi-n Cappadocia, fierul de nu ţi se tocea,
N-ai ti tăiat deodată cinci sute de vrăjmaşi?

PYRGOPOLINICES
Era o pedestrime pârlită, şi-am iertat-o.

ARTOTROGUS
Ce să-ţi mai spun ce ştie de mult întreaga lume,
Că Pyrgopolinices e unul pe pământ,
Cu vitejia, boiul şi faptele-i măreţe?
Mor după tine toate femeile, pe drept,
Că eşti aşa de chipeş. Ieri, bunăoară,-atâtea
M-au apucat de poala mantalei.

PYRGOPOLINICES
Ce ţi-au spus?

ARTOTROGUS
Mă descoseau: „Ahile să fie?” una-ntreabă.
„E frate-său”, răspuns-am. Şi alta, iar aşa:

„Pe Castor!” [9]ce mândreţe de om, mi-a zis deodată.
Ce-nfâţişare-aleasă; ce plete minunate.
Ferice de femeia ce-n patul lui ajunge.”

PYRGOPOLINICES
Aşa vorbeau?

ARTOTROGUS
Şi nu crezi că te-au rugat să treci
Prin faţa lor chiar astăzi, ca-ntr-o procesiune?

PYRGOPOLINICES
Nenorocire mare să fii prea chipeş.

ARTOTROGUS
Asta-i:
Mă-nnebunesc; mă roagă, îmi dau târcoale,-mi cer
O clipă să te vadă; vor să te duc la ele;
Că n-am răgaz să caut de treburile tale.

PYRGOPOLINICES
E vremea, cred, acuma să mergem până-n for;
Ca să-mi închei socoata cinstit şi să plătesc
Pe mercenarii-aceia tocmiţi de mine ieri.
Că riga Seleucus[10] cu mii de stăruinţi
M-a fost rugat o ceată de mercenari să-i caut.
Vreau ziua să mi-o dărui acestui rege-ntreagă.

---

9 lPe Castor! ca şi Pe Pollu.x! - exclamaţii predilecte ale femeilor romane.

10 General al lui Alexandru cel Mare, întemeietorul dinastiei Seleucizilor (secolele III-II, î.Chr.), Referirea poate fi însă şi la unul dintre urmaşii lui, care i-a purtat numele.

ARTOTROGUS
Ei bine,-atunci să mergem.

PYRGOPOLINICES
(*către sclavi*)
Urmaţi-mă ciraci.
(*Porneşte în direcţia forului.*)

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

PALAESTRIO
(*singur*)
Eu subiectul piesei dator sunt să vi-l spun,
De-aveţi bunăvoinţă să-mi ascultaţi cuvântul.
Cel ce nu vrea s-asculte, poftească-afară, zic,
Ca să s-aşeze altul mai dornic să m-asculte[11]
.
Şi de-aţi venit în locul acesta de răsfăţ
Ca să ascultaţi piesa pe care o jucăm,
Vă spun îndată titlul şi subiectul ei.
Alazon se numeşte comedia-n greceşte;
Noi, în latina noastră, îi spunem *Fanfaronul*.
Efesul e cetatea aceasta; militarul
Care-a plecat îmi este stăpân, un fanfaron,
Nelegiuit şi lacom, sperjur şi desfrânat.
Se laudă că toate femeile-l doresc.
Şi el, oriunde-apare,-i bătaia lor de joc.
Şi orice curtezană cu prefăcute vorbe,
Când îl primeşte-n braţe, din buze strâmbă-ndată.
Prea multă vreme nu e de când sunt sclavul lui.
Să povestesc în ce fel i-am încăput pe mână,

11 Recomandări tradiţionale ale Prologului.

Şi cine-a fost stăpânul de dinainte-al meu.
Luaţi seama, dar; cu asta, aflaţi şi subiectul.
Stăpân mi-era,-n Atena, un tânăr tare bun.
Iubea o curtezană, din mamă-atenianã [12],
Şi ea-l iubea, de-asemeni: cum bine-i în iubire.
El fu într-o solie trimis, tocma-n Naupactus,
Cu-o treabă-a ţării noastre, desigur, însemnată.
Pe-atuncea în Atena soseşte militarul.
Târcoale-i dă iubitei stăpânului...[13]
începe s-o momească pe mama fetei noastre
Cu vinuri, şi cu daruri şi cu bucate scumpe;
Şi astfel la codoaşă ajunge omul casei.
De-ndată ce găseşte prilejul, militarul
O-nşeală pe codoaşă, pe mama fetişcanei
Iubită de stăpânu-mi. Copila i-o răpeşte,
O suie într-o navă şi, neştiut de mamă,
Cu sila o aduce tocma-n Efes, aici.
Cum aflu că iubita stăpânului fusese
Răpită din Atena, fac rost şi eu de-o navă
Şi plec înspre Naupactus, stăpânul să-mi vestesc.
Dar când ieşim în larguri, se-ntâmplă ce vor zeii:
Corabia încape în gheare de piraţi
Şi eu cad prins nainte să-mi fi văzut stăpânul.
Cel ce m-a prins mă vinde acestui militar.
Şi când mă duce-acasă, în casa lui o văd
Pe fata ce-a-ndrăgit-o stăpânul din Atena.
La rândul ei mă vede şi-mi face semn din ochi
Să nu-i vorbesc. Dar, uite, la cel dintâi prilej,
Copila-mi povesteşte nefericita-i soartă:
(Că vrea să fugă,-mi zice, de-acolo, din Atena,)[14]
Să-şi caute iubirea, pe fostul meu stăpân,
Şi-mi jură că-l urăşte pe militar de moarte.

12 Vers lacunar în manuscrise, reconstituit cu aproximaţie.

13 Lacună în original.

14 Vers interpolat, probabil după moartea lui Plaut.

Văzând ce fel de gânduri pe fată o frământă,
Fac repede-o scrisoare, pecete-i pun, şi rog
Un negustor s-o ducă stăpânului, fireşte
Stăpânul din Atena, iubitul ei dintâi,
I-am scris să vină-ndată.
Mi-a priceput chemarea; Şi a venit, stă-n casa aceea,
(*urată casa lui Periplectomenus*)
la o gazdă
A tată-său, din vremuri, un bătrânel de treabă;
Şi el vrea să ajute iubirea celor doi.
Cu vorba şi cu fapta ne dă curaj întruna.
Eu ticluiesc degrabă o straşnică ispravă,
Ca să-i ajut pe tineri să se-ntâlnească-n voie;
Că, uite, militarul o ţine pe copilă într-o odaie unde nu calcă decât ea – Ci eu spărgându-i unul dintre pereţi, frumoasa în taină poate trece alături, la vecin.
Bătrânul ştie totul; chiar el mi-a dat ideea.
Pentru că sclavul cellalt, pe care militarul
L-a pus de strajă fetei, e cam sărac cu duhul.
Şi-apoi cu vicleşuguri subţiri şi cu tertipuri,
I-om înveli noi ochii şi-atâta l-om suci
De bine, că, pe Hercle!, ce vede, n-o să vadă.
Să nu vă mire însă că-ndrăgostita noastră Şi-aici,
(*arată casa militarului*)
şi-acolo
(*arată casa lui Periplectomenus*)
două femei întruchipează;
Va fi mereu ea însăşi, va trece şi drept alta.
Aşa-i închidem gura acelui ce-o păzeşte.
Dar uite că vecinul deschide-acuma uşa.
Tocmai aveam o vorbă cu vrednicul bătrân.

SCENA II

PERIPLECTOMENUS

(*către oamenii săi din casă*)

Pe llercle! dacă nu le frângeţi picioarele când mai zăriţi

Pe-acoperişuri sclavi de-aiurea, vă-nsemn spinările cu biciul.

Vecinii mei ajuns-au martori la tot ce-n casa mea se-ntâmplă;

Ocheade-aruncă prin impluviu[15]. Vă dau poruncă tuturor:

Afară de Palaestrio, dacă zăriţi pe-acoperişul nostru,

De-a militarului vreo liftă, zvârliţi-o fără milă-n stradă.

De-o să vă spună că aleargă după găini, după maimuţe

Sau porumbei, v-aţi dus pe copcă de nu mi-o ciomăgiţi pe loc.

Ca legea jocului, cinstită, să n-o încalce, vă-ngrijiţi

Cu niciun os întreg la masă, când ei se-ntorc, să nu s-aşeze.

PALAESTRIO

Din câte înţeleg, ai noştri au săvârşit vreo mişelie:

De porunceşte-acum bătrânul oscioarele să li se sfarme.

Doar mie, nu; puţin îmi pasă de ce se-ntâmplă cu ceilalţi.

(*Pornind către Periplectomenus*.)

Mă duc la el.

---

15 Bazin aşezat în atriul locuinţelor romane servind la colectarea apei de ploaie care se scurgea prin deschiderea din acoperişul acestuia.

PERIPLECTOMENUS
(*văzându-l pe Palaestrio*)
Au nu-i Palaestrio cel ce s-apropie de mine?

PALAESTRIO
Ei, ce faci, Periplectomenus?

PERIPLECTOMENUS
Pe Hercle! nu mi-aş fi dorit
O mai plăcută întâlnire.
(*Luându-l deoparte*)
Vreau să-ţi vorbesc.

PALAESTRIO
Ce s-a-ntâmplat?
De ce eşti oare foc şi pară pe sclavii noştri?

PERIPLECTOMENUS
Ne-au ucis.

PALAESTRIO
Hai, spune, ce-i?

PERIPLECTOMENUS
Se ştie totul.

PALAESTRIO
Cum totul?

PERIPLECTOMENUS
De pe-acoperiş
Un sclav de-al vostru, nu ştiu care, azi prin impluviu, l-a văzut
Pe oaspetele meu, Pleusicles, cum o sărută-mpătimit

Pe Philocomasia.

PALAESTRIO
Cine-a văzut?

PERIPLECTOMENUS
Un sclav de-al vostru.

PALAESTRIO
Care?

PERIPLECTOMENUS
Nu-l ştiu; atât de fără veste a dispărut.

PALAESTRIO
(*pe gânduri*)
Eu bănuiesc...
Că sunt pierdut.

PERIPLECTOMENUS
I-am dat un strigăt: „Hei, tu, ce faci pe-acoperiş?”
Şi el, pierind, pe loc răspunde aşa: că-şi caută maimuţa.

PALAESTRIO
Vai mie, vai, să-mi pierd vieaţa pentru-o jigodie năroadă.
Dar fata mai e tot acolo?
(*Arată casa lui Periplectomenus*.)

PERIPLECTOMENUS
Era, când am ieşit afară.

PALAESTRIO

Ci spune-i repede să treacă la ea-n odaie, ca să fie
Văzută-acasă; dacă nu vrea să ne trezim şi noi, ceilalţi,
Care-o slujim, întinşi pe cruce din pricina iubirii sale.

PERIPLECTOMENUS
I-am spus; acuma, daca nu vrei şi altceva...

PALAESTRIO
Ba da. Mai spune-i:
O clipă să nu-şi uite rolul pe care-l joacă, şi să-mbine
Cu multă artă iscusinţa cu viclenia.

PERIPLECTOMENUS
Cum adică?

PALAESTRIO
Făcând pe sclavul ce-a văzut-o să creadă cum că n-a văzut-o.
Chiar de-a văzut-o şi de-o sută de ori, să nege cu-ndârjire.
Căci gură are, şi-ndrăzneală, venin pe limbă, răutate,
E hotărâtă, iscusită, amăgitoare, cumpănită:
Pe cine-o-nvinuieşte poate c-un jurământ să-l nimicească.
Ea are-n sine strâmbătate, cuvinte, jurăminte strâmbe,
Ea şiretenii are-n sine, şi farmece, şi viclenii.
Nicio femeie răutatea n-o să şi-o cumpere din piaţă.
Ea are-n sine o grădină, şi poate lua ce vrea din

ea.

PERIPLECTOMENUS
Am să-i spun tot, de-oi mai găsi-o.
(*Văzând că Palaestrio nu-l mai ascultă*.)
Dar ce e, ce mai umblă, oare,
Prin căpăţâna ta, Palaestrio?

PALAESTRIO
(*cu un aer foarte preocupat*)
Te rog să taci, o clipă numai,
Până-mi convoc consiliu-n minte, până-l consult, să văd cum fac
Să-l dovedesc prin viclenie pe-acel viclean de sclav ca mine,
Ce, chiar văzându-i împreună, să creadă că nu i-a văzut.

PERIPLECTOMENUS
încearcă; pân-atunci, de-o parte am să mă dau.
(*Urmărind cu privirea jocul mut al lui Palaestrio*.)
Vă rog, priviţi
Ce-nfăţişare ia, şi fruntea cum i se-acoperă de gânduri.
Se bate-n piept; să crezi că-ncearcă să-şi scoată inima afară.
Acum se-ntoarce; mâna stângă pe coapsa stângă-ncet şi-o lasă.
Cu dreapta numără pe deşte; pe coapsa dreaptă-acum se bate.
îşi trage lovituri pe cinste; nu-i vin ideile prea lesne.
Din deşte a pocnit; lucrează, îşi schimbă des înfăţişarea.
A scuturat din frunte-acuma; nu-l mulţumeşte ce-

a găsit.

Necoapte gânduri nu serveşte, întâi le coace bine-n cap.

(*Palaestrio îşi sprijină bărbia în pumn.*)

Acum clădeşte; o coloană îşi pironeşte sub bărbie.

Nu-mi place, nu, ferească zeii, clădiri ca asta să nu văd;

Că ştiu eu un poet la Roma cu capul astfel pironit, în preajma căruia doi paznici stăteau de veghe neclintiţi[16].

Aha, se-ndreaptă, şi-i stă bine, comediant aievea pare.

Nu-şi află toată ziua pacea de nu găseşte-un plan să-i placă.

Ah, cred că l-a găsit. La treabă; trezeşte-te, nu mai dormi,

Ca nu cumva, vărgându-ţi pielea, cu vergile să fii trezit.

Ţi-am spus-o. Moţăi de-a-n picioare[17]

?

(*Se apropie de el şi-l scuturǎ ca sǎ-l trezeascǎ.*)

Palaestrio, hei, vorbesc cu tine.

Trezeşte-te, îţi spun; e ziuă, nămiaza mare,-ţi spun.

PALAESTRIO

(*ca şi cum s-ar trezi dintr-un vis*)

Aud.

---

16 Aluzie la poetul Naevius, căruia, ca urmare a epigramelor sale la adresa lui Metellus şi a Scipionilor, i s-a prins gâtul într-un cerc de fier (ceea ce explică gluma lui Plaut), înainte de a fi exilat din Roma. Pe baza acestui indiciu se presupune ca dată aproximativă a creării piesei anul 205 î.Chr.

17 Textul originalului este corupt; sens nesigur.

PERIPLECTOMENUS
Vezi cum s-apropie vrăjmaşul de dosul tău?
Ai grijă,-mpinge întreaga oaste-n bătălie; şi repede, nu pierde vremea.
Ieşi înainte,-aşază oastea în calea lui şi stăvileşte-l.
Fă-l să se apere, şi-ai noştri ia seama să nu dea-napoi încearcă-te să-nhaţi merindea vrăjmaşului; în schimb, găseşte
O cale sigură, prin care, nestingherit să poată-ajunge
A ta întreagă la oştire. La treabă, hai, cu toată graba.
Te cugetă şi născoceşte, găseşte iute ceva cald,
Ce n-a văzut, să vadă lumea, să faci ce nu s-a mai făcut.
(*Către spectatori*.)
începe-un lucru fără seamă, izbeşte-o falnică cetate.
(*Către Palaestrio*.)
Dacă te-ncumeţi să iei totul asupra ta, nu mă-ndoiesc
Că-i frângem pe duşmanii noştri.

PALAESTRIO
Ei, da, mă-ncumet să iau totul
Asupra mea.

PERIPLECTOMENUS
Şi eu te-asigur că izbândeşti.

PALAESTRIO
Ah, Jupiter
Sa te iubească.

PERIPLECTOMENUS
Nu-mi destăinui ce vrei să pui la cale?

PALAESTRIO
Taci,
Atâta vreme cât te-oi duce prin ţara vicleniei mele;
Şi-ai s-o cunoşti ca mine însumi.

PERIPLECTOMENUS
Şi neştirbită-am să ţi-o las.

PALAESTRIO
Stăpânul meu, ştii, are piele de elefant, şi nu mai multă
Deşteptăciune decât piatra.

PERICPLECTOMENUS
Ştiu, ştiu, cum nu, la fel de bine.

PALAESTRIO
Ascultă, dar, ce pun la cale, ce vicleşug prin minte-mi trece:
îi spun că Philocomasiei o soră geamănă-i sosi
Cu dragul ei de la Atena, şi-i spun că seamănă-ntre ele
Ca două picături de lapte; că amândoi la tine-au tras
Şi că-ţi sunt oaspeţi.

PERIPLECTOMENUS
Bine, straşnic; e-o născocire minunată.

PALAESTRIO
(*cucerit de idee, fără să ia în seamă*

întreruperea)

Aşa că, dacă militarul are să afle de la sclav

Că a văzut-o-mbrăţişată de un străin, pe Hercle’. —i jur

Că a văzut-o pe cealaltă, pe soră-sa, cuprinsă-n braţe în casa ta şi sărutată de dragul ei.

PERIPLECTOMENUS

Frumos gândit.

Şi eu, să ştii, dacă mă-ntreabă, la fel îi spun.

PALAESTRIO

De-asemănare

Vorbeşte-i mult, şi dăscăleşte-o pe fată, ca să nu se-ncurce.

De-o iscodi-o militarul.

PERIPLECTOMENUS

Un vicleşug cu meşteşug.

Şi dacă cere să le vadă pe amândouă laolaltă,

Ce-i de făcut?

PALAESTRIO

Nimic mai lesne. Pricini trei sute-o să găsim:

„Se plimbă, nu-i acasă, doarme, se-mbracă, tocmai face bai

Prânzeşte, bea, nu are vreme, nu poate-acuma, are treabă”.

Tot pricini, pricini tară număr; atât ne trebuie: să-t facem

Din capul locului să-nghită minciunile ce-i depanăm.

PERIPLECTOMENUS

Da, cam aşa-i.

PALAESTRIO
Acuma, du-te, şi dacă-i tot acolo fata,
Trimite-o repede acasă, şi-nvaţ-o, spune-i, dădăceşte-o
Să ţină minte sfatul nostru şi să nu uite născocirea
Cu sora geamănă.

PERIPLECTOMENUS
O fac eu să-nveţe totul fără greş.
Mai vrei ceva?

PALAESTRIO
Să intri-n casă.

PERIPLECTOMENUS
Am şi intrat.
(*Intră în casa lui.*)

PALAESTRIO
Şi eu să intru,
Să iscodesc oleacă, fară să mă descopăr, şi să-ncerc
Să aflu care sclav de-al nostru a alergat după maimuţă.
Tot a scăpat el, nu se poate, o vorbă, două, altui sclav,
C-ar ti văzut-o pe iubita stăpânului, aci,-n vecini,
Ţinută-n braţe, sau aproape, de-un tinerel necunoscut.
La fel şi mie mi se-ntâmplă: nimic nu lac din tot ce ştiu[18]
Şi dacă-l aflu, mi-oi întoarce uneltele asupra lui.

18 Expresie proverbială.

E totul pregătit de luptă; am să-l izbesc din răsputeri.

Şi dacă astfel nu-l descopăr, o iau din loc, adulmecând,

Ca un ogar de vânătoare până ce prinde urma vulpii[19].

Dar se deschide uşa noastră; e bine vocea să-mi încetin,

Căci uite-l pe cel pus de pază pe lângă Philocomasia.

SCENA III

SCELEDRUS, PALAESTRIO

SCELEDRUS

(*ieşind din casa lui Pyrgopolinices. vorbeşte singur, cu un aer preocupat*)

De n-am visat mai adineauri, când alergam pe-acoperiş,

Aievea-nseamnă c-ani văzut-o pe Philocomasia noastră

O faptă săvârşind urâtă, aici, alături, la vecin.

PALAESTRIO

(*aparte*)

Din câte îl aud, pe Pollux, el i-a văzut îmbrăţişaţi.

SCELEDRUS

Cine-i acolo?

PALAESTRIO

---

19 Imagine "vânătorească", frecventă în opera Ini Plaut. în Militarul fanfaron mai întâlnim astfel de imagini în replicile lui Palaestrio de la p. 55 (v. l3). p 83 (finali scenei I).

Un prieten de-al tău. Ce faci, Sceledrus?

SCELEDRUS
(*neliniştit*)
Bine
Că le-ntâlnesc, Palaestrio.

PALAESTRIO
Ce e? Ce s-a-ntâmplat? Vorbeşte, spune.

SCELEDRUS
Mi-e teamă...

PALAESTRIO
Teamă?

SCELEDRUS
Da, pe Hercle! mă tem ca noi, toţi sclavii casei,
Să nu ne pomenim deodată săltaţi în lunii.

PALAESTRIO
Saltă singur;
Eu nu doresc nici salturi de-astea, nici săltăreţ, aşa, nu sunt.

SCELEDRUS
Nu ştii, pesemne, ce ispravă s-a petrecut în casa noastră.

PALAESTRIO
Ei, ce ispravă?

SCELEDRUS
Ruşinoasă.

PALAESTRIO
Păstrează taina pentru tine;
Nu ţin s-o aflu, nu mi-o spune.

SCELEDRUS
Ba nu te las până n-o afli.
Azi, alergând pe-acoperişul vecinului după maimuţă…

PALAESTRIO
(*scârbii*)
Numai jigodii le-aleargă dup-o făptură-atât de mică.

SCELEDRUS
Trăsni-te-ar zeii!

PALAESTRIO
Ba pe tine… vreau să te-ascult pân’ la sfârşit.

SCELEDRUS
Şi, cum se face, prin impluviul vecinului arunc privirea;
Si-o văd pe Philocomasia c-un tinerel necunoscut îmbrăţişându-se.

PALAESTRIO
Ce vorbe, Sceledrus, scelerate-mi spui?

SCELEDRUS
Dar i-am văzut.

PALAESTRIO
Chiar tu?

SCELEDRUS
Eu însumi, cu ochii ăştia, amândoi.

PALAESTRIO
Ci du-te-ncolo, nu pot crede, şi n-ai văzut nimic.

SCELEDRUS
(*jignit*)
Crezi, poate,
Că am albeaţă?

PALAESTRIO
Despre asta, cuminte-ar fi să-ntrebi un medic.
Povestea-aceea, dacă zeii te ocrotesc, să n-o mai spui.
îţi vâri călcâiele şi capul într-o primejdie de moarte;
Nici vorbă, şi-ntr-un fel şi-n cellalt, tot ai să mori de nu pui capăt
Smintitei vorbe.

SCELEDRUS
Cum adică: şi într-un fel şi-n cellalt?

PALAESTRIO
Iată-l
Pe-ntâiul: dacă tu pe fată o-nvinui pe nedrept, pieri-vei;
Al doilea: dac-aşa-i povestea, ca păzitor al ei, tot pieri.

SCELEDRUS
Eu nu ştiu ce-o să mi se-ntâmple; dar ce-am văzut, văzut-am bine.

PALAESTRIO
Nenorocitule, mai stărui?

SCELEDRUS
Ce vrei să spun, nu ce-am văzut?
Să nu te mire, dar şi-acuma-i tot la vecin.

PALAESTRIO
(*făcând pe uimitul*)
Ha, nu-i acasă?

SCELEDRUS
Ci du-te, ca să vezi tu însuţi; nu-mi da pe vorbe crezământ.

PALAESTRIO
Aşa şi fac.

SCELEDRUS
Te-aştept acolea; rămân la pândă ca să prind
Clipita când juncuţa noastră se-ntoarce-n staul din păşune.
(*Palaestrio intră în casa militarului.*)
Ce să mă fac? M-a pus de pază în preajma fetei militarul.
De-o s-o părăsc, mă paşte moartea; de tac, tot moartea, ştiu, mă paşte,
Când s-o vădi isprava. Nu e femeia rea şi-afurisită?
Pe când eu colindam pe casă, a şters-o frumuşel din ţarc.
Pe Pollux! nu i-a fost ruşine. Ah, de-ar afla-o militarul,
Nu numai eu, ci toată casa ne-am legăna în funii, sus.

Mai bine tac, ce-o fi să fie, decât să pier atât de crunt.

Nu eu pot să opresc femeia când i se face dor de ducă.

PALAESTRIO
(*strigând cât îl tine gura*)
Sceledrus, a răbdat pământul mai mare ticălos ca tine?

A mâniat vreun altul zeii şi i-a stârnit ca tine?

SCELEDRUS
Ce-i?

PALAESTRIO
Nu poţi deschide bine ochii care te fac să vezi ce nu e?

SCELEDRUS
Cum nu e, cum?

PALAESTRIO
O nucă seacă nu dau pe toată pielea ta.

SCELEDRUS
Ce s-a-ntâmplat?

PALAESTRIO Tot el întreabă ce s-a-ntâmplat?

SCELEDRUS
Cum să nu-ntreb?

PALAESTRIO
Au n-ai să pui odată capăt neroadei mâncărimi de limbă?

SCELEDRUS
Ce-mi tot îndrugi?

PALAESTRIO
E-n casă fata pe care zici că-ai fi văzut-o
Pe la vecini, luată-n braţe şi sărutată de-un străin.

SCELEDRUS
(*ridicând din umeri*)
Mă miră că mănânci neghină[20]. când e destul de ieftin grâul.

PALAESTRIO
Ce vrei să spui?

SCELEDRUS
Că nu vezi bine.

PALAESTRIO
Ba tu, mişelule, eşti orb,
Şi tu, pe Pollux! nu vezi bine: căci fata este-aici în casă[21].

SCELEDRUS
(*neîncrezător*)
Cum este-n casă?

PALAESTRIO
Da, în casă.

SCELEDRUS

20 Anticii credeau că neghina tulbură vederea.
21 Text nesigur.

Ia fugi de-aici, te joci cu mine.

PALAESTRIO
M-aş pângări pe mâini.

SCELEDRUS
Cum asta?

PALAESTRIO
De m-aş juca cu-o scârnăvie.

SCELEDRUS
Blestem pe capul tău.

PALAESTRIO
Sceledrus, pe capul tău are să cadă, îţi jur, dacă nu schimbi degrabă nu numai vorbele, şi ochii.
Dar se deschide uşa noastră.

SCELEDRUS
Eu trec de veghe la cealaltă[22];
(*arată uşa lui Periplectomenus*)
De unde nimeni n-o să iasă decât pe calea dreaptă a uşii.

PALAESTRIO
Dar fata e la noi; Sceledrus, ah, scelerat e, rău gândeşti.

SCELEDRUS
Eu văd şi judec pentru mine, şi nu mă-ncred decât în mine.
Din minte nimeni n-o să-mi scoată că fata e în

22 Text nesigur. Această replică şi următoarea, a lui Palaestrio, care întrerup desfăşurarea dialogului, par interpolate.

casa-aceea.
Rămân aici, ca să nu treacă pe furişate către noi.

PALAESTRIO
(*aparte*)
E-n mâna mea; acuma.—ndată, îl scot din linia-i de luptă.
(*Tare*.)
Vrei să te fac să spui tu însuţi că vezi anapoda?

SCELEDRUS
Hai, fă-mă.

PALAESTRIO
Că n-ai simţire nici atâta şi că degeaba-ţi sunt daţi ochii?

SCELEDRUS
Da, vreau.

PALAESTRIO
Tu zici că fata noastră e-n casa-aceea?
(*Arată casa lui Periplectomenus*.)

SCELEDRUS
Zic mai mult,
Şi-anume, c-am văzut-o astăzi îmbrăţişându-se c-un altul.

PALAESTRIO
Ştii că nu-i trecere-ntre casa vecinului şi-a noastră?

SCELEDRUS
Ştiu.

PALAESTRIO
Loc de plimbare sau grădină, nici trecere-n impluviu?

SCELEDRUS
Ştiu.

PALAESTRIO
Şi-atunci? Dacă e-n casă fata şi-ţi dovedesc că e la noi,
Ai merita o ciomăgeală?

SCELEDRUS
Aş merita.

PALAESTRIO
Păzeşte-acolo,
(*arată casa Iui Periplectomenus*)
Ca nu cumva să se strecoare pe furişate-n casa noastră.

SCELEDRUS
Aşa fac.

PALAESTRIO
Ţi-o aduc îndată aici, în carne şi în oase.

SCELEDRUS
Te rog, adu-o.
(*Palaestrio intră în casa militarului*.)
Mor să aflu dac-am văzut ce-oi fi văzut,
Sau dacă face, cum tot zice, în casă fata să se afle.
Că doar am ochii mei, pe Hercle! nu cer la alţii

cu-mprumut.

Dar el ca un căţel stă-n preajmă-i; ea tot de el se simte-aproape;

Chemat e cel dintâi la masă, servit, de-asemeni, cel dintâi;

Şi nu-s decât trei ani, acuma, de când adus a fost la noi,

Şi niciun slujitor n-o duce, vă jur, mai bine decât el.

Dar să-mi fac treaba cum se cade, şi uşa s-o păzesc cu grijă.

Aici am să m-aşez. Nu creadă că mă înşeală ei pe mine.

SCENA IV

PHILOCOMASIA, PALAESTRIO, SCELEDRUS

PALAESTRIO

(*ieşind împreună cu Philocomasia de Ia militar; încet către Philocomasia*)

Să nu uiţi sfaturile mele.

PHILOCOMASIA

Mereu îmi spui acelaşi lucru.

PALAESTRIO

Mă tem că nu-i fi prea şireată.

PHILOCOMASIA

Dă-mi zece inşi, nu foarte răi,

Şi ţi-i învăţ eu răutatea doar din ce port în traista mea.

Hai, cată de-mplineşte-ţi planul; eu trec aici, mai la o parte.

PALAESTRIO
(*apropiindu-se de Sceledrus*)
Ce faci, Sceledrus?

SCELEDRUS
îmi fac treaba; dar am urechi, şi-mi poţi vorbi.
(*întinde braţele, de parcă ar vrea să împiedice pe cineva să treacă*.)

PALAESTRIO
Aşa,-n curând te-o prinde moartea în faţa porţilor cetăţii,
Cu braţele întinse, cruce, săltat în funii.

SCELEDRUS
Pentru ce?

PALAESTRIO
Priveşte-n stânga: ce femeie vezi oare?
(*O arată pe Philocomasia care stă în faţa uşii militarului*.)

SCELEDRUS
Zei fară de moarte!
Văd pe-a stăpânului iubită.

PALAESTRIO
Şi eu, pe Pollux! văd la fel.
Poţi să te pregăteşti acuma.

SCELEDRUS
Cum să mă pregătesc?

PALAESTRIO

De moarte.

PHILOCOMASIA
(*cu o mânie prefăcută*)
Ci unde-i sclavul ce cutează pe mine să mă-nvinuiască
De-o faptă josnică?

PALAESTRIO
(*către Philocomasia*)
El, uite-l, mi-a spus ce-aidoma ţi-am spus.

PHILOCOMASIA
Tu spui că m-ai văzut, mişele, îmbrăţişată prin vecini?

PALAESTRIO
Da, de-un străin îmbrăţişată, mi-a spus.

SCELEDRUS
Pe Hercle! da, i-am spus.

PHILOCOMASIA
Tu m-ai văzut?

SCELEDRUS
(*cu violenţa*)
Cu ochii ăştia, pe Hercle!

PHILOCOMASIA
(*întrerupându-l*)
Care-ţi vor fi smulşi,
Pentru că văd ceea ce nu e.

SCELEDRUS

De nimeni n-am să fiu vreodată
Oprit să văd ceea ce este.

PHILOCOMASIA
Ce proastă sunt, ce fără minte,
Că stau de vorbă c-un netrebnic al cărui cap mă jur să-l pierd.

SCELEDRUS
Să nu ameninţi; ştiu, sfârşitu-mi va fi în funii, spânzurat;
Acolo-au odihnit şi tata, şi bunii, şi străbunii mei.
Cu niciun fel de-ameninţare nu poţi tu ochii să mi-i smulgi.
(*Către Palaestrio.*)
Vreau să te-ntreb ceva, Palaestrio: de unde, rogu-te,-a ieşit?

PALAESTRIO
(*ca uimit de întrebare*)
De unde, dacă nu din casă?

SCELEDRUS
Din casă?

PALAESTRIO
(*cu îndrăzneală*)
Nu mă crezi?

SCELEDRUS
(*încurcat*)
Te cred.
Dar nu pricep prin ce minune o fi trecut de-aici acolo.
Căci nu e trecere niciunde, nu-i nici grădină, nici

fereastră
Nezăbrelită; şi eu, totuşi,
(*întorcându-se către Philocomasia*)
în casa-aceea te-am văzut.
(*Arată casa lui Periplectomenus*.)

PALAESTRIO
Ce, încă stărui, secătură, şi-o-nvinuieşti?

PHILOCOMASIA
(*ca şi cum ar fi silită să se destăinuie*)
Pe Pollux! ah,
Nu-i oare visul minţii mele frumosul vis al meu de-azi-noapte?

PALAESTRIO
(*interesat*)
Dar ce-ai visat?

PHILOCOMASIA
Iţi spun îndată. Ci rogu-te să iei aminte.
Pe sora-mi geamănă azi-noapte mi s-a părut c-o văd în vis.
Cu dragul ei, de la Atena venind aci,-n Efes, la noi;
Şi am visat c-au tras alături, ca oaspeţi, la vecinul nostru.

PALAESTRIO
(*aparte*)
Ea tocmai visul lui Palaestrio ni-l povesteşte.
(*Către Philocomasia*. *curios*.)
Spune, spune.

PHILOCOMASIA

în vis, mă bucura venirea surorii mele,-n vreme ce,
Din pricina-i, părea că-n juru-mi cumplite bănuieli foiesc.
Anume, se lăcea că unul din slujitori mă-nvinuia,
(*întorcându-se către Sceledrus*)
Ca tine azi, că mă lăsasem cuprinsă-n braţe de-un străin,
Când buna, geamăna mea soră se-mbrăţişa cu-al ei iubit.
Şi iată c-am visat azi-noapte spurcata lui învinuire.

PALAESTRIO
(*cu înflăcărare*)
Şi nu se împlineşte-aievea tot ce se-ntâmplă-n visul nostru?
Al tău s-a împlinit, pe Hercle! Ci du-te-n casă şi te roagă [23].
Dar te povăţui să-i spui totul stăpânului.

PHILOCOMASIA
Aşa socot.
Doar n-am să las nepedepsită ocara ce mi s-a adus.
(*Intră în casa militarului.*)

SCELEDRUS
(*aparte*)
îmi pare c-am făcut-o lată; prea simt pe spate mâncărimi...

---

23 Pentru antici, visele erau trimise de zei, ca un avertisment. Astfel se înţelege sfatul Ini Palaestrio, care o trimite pe Philocomasia să se roage, fie pentru a mulţumi leilor, fie pentru a obţine o explicaţie din partea lor.

PALAESTRIO
(*către Sceledrus*)
Să ştii că nu scapi.

SCELEDRUS
(*fără să răspundă la întrebare, îndărătnic*)
Ştiu acuma că ea-i în casă; şi mai ştiu
Că nu mă mişc de lângă uşă, oriunde-ar fi.

PALAESTRIO
Vezi tu, Sceledrus,
Cum se îmbină visul fetei cu bănuiala ta neroadă,
Cu sărutările acelea pe care crezi că le-ai văzut!

SCELEDRUS
Să cred, să nu mai cred, eu nu ştiu; îmi vine mai curând să cred
Că n-am văzut nimic.

PALAESTRIO
Pe Hercle! e bine, zic, să-ţi vii în minţi.
De nu dregi totul, să nu afle stăpânul nostru, eşti pierdut.

SCELEDRUS
Abia acuma bag de seamă ce negură-avusei pe ochi.

PALAESTRIO
E limpede, pe Pollux! Fata nici n-a ieşit de-aici, din casă.

SCELEDRUS
Ce să mai zic şi eu; cu toate că am văzut-o, n-am

văzut-o.

PALAESTRIO
Oricum, prostia ta, pe Pollux! ne-ar fi pierdut pe toţi ai casei;
Iar tu, zelos peste măsură, te-ai fi pierdut fără scăpare.
Dar, uite, se deschide uşa vecinului; eu am tăcut.

SCENA V

PHILOCOMASIA. PALAESTRIO, SCELEDRUS

PHILLOCOMASIA
(*ieşind de la Periplectomenus*: *către cineva din casă*)
Cărbunii pe altar aprinde-i, căci vreau Dianei din Efes
Să-i mulţumesc şi s-o învălui în miros de parfum arab,
Că m-a scăpat din răscolită împărăţie-a lui Neptun.
De valurile furioase de care-am fost împresurată.

SCELEDRUS
(*văzând-o pe Philocomasia, uluit*)
Palaestrio, scumpul meu Palaestrio!

PALAESTRIO
(*imitând uluirea celuilalt*)
Sceledrus, ai văzut, Sceledrus?

SCELEDRUS
Femeia ce-a ieşit de-acolo
(*arată casa lui Periplectomenus*)

e-a militarului iubită,
Sau nu e – Philocomasia?

PALAESTRIO
(*cu o prefăcută şovăială*)
Pe Hercle! ea ar fi să fie.
Dar nu pricep prin ce minune să fi trecut, de-aici, acolo,
Dac-o fi ea, copila noastră.

SCELEDRUS
(*buimăcit*)
Cum, te-ndoieşti?

PALAESTRIO
(*încurcat*)
E fata noastră.

SCELEDRUS
Ia haide să-i vorbim. Ascultă, ce-i asta, Philocomasia?
Ce cauţi tu în casa-aceea? Ce treburi ai, ce taci acolo?
(*Văzând că ea nu-i răspunde.*)
Ai amuţit? Vorbesc cu tine.

PALAESTRIO
Ba singur îţi vorbeşti, pe Pollux!
Ea, uite-o, tace.

SCELEDRUS
(*atingând-o pe Philocomasia*)
Hei, cu tine vorbesc, putoare nărăvită,
Ce tot dai buzna pe de lături, pe la vecini.

PHILOCOMASIA
(*uinută*)
Cui îi vorbeşti?

SCELEDRUS
Cui, dacă ţie nu?

PHILOCOMASIA
Şi cine eşti tu? Ce treabă ai cu mine?

SCELEDRUS
(*înccându-se*)
Cum, cine sunt mă-ntrebi?

PHILOCOMASIA
De vreme ce nu ştiu, cum să nu te-ntreb?

PALAESTRIO
(*prefăcându-se că sare în ajutorul lui Sceledrus*)
El nu ţi-e cunoscut, dar cine sunt eu?

PHILOCOMASIA
Şi tu, oricine-ai fi,
La fel, de nu mai mult, mă-nfurii.

SCELEDRUS
Nu ne cunoşti?

PHILOCOMASIA
Nu.

SCELEDRUS
(*scos din răbdări*)
Ah, mi-e teamă...

PALAESTRIO
Ce teamă?

SCELEDRUS
Că pe nu ştiu unde ne-om fi pierdut: vezi, doar, că tata
Nu ne cunoaşte pe niciunul.

PALAESTRIO
Sceledrus, hai să lămurim
De suntem noi sau alţii suntem; mă tem de vreun vecin poznaş
Să nu ne fi schimbat în taină şi noi să nici n-avem habar.

SCELEDRUS
(*pipăindu-se, cu neîncredere*)
Dar eu sunt eu.

PALAESTRIO
(*idem*)
Şi eu, pe Pollux!
(*către Philocomasia*)
Te ţii de răutăţi, femeie.
(*Văzând că ea nu-l ascultă.*)
Şi-ţi spun: eşti Philocomasia.

PHILOCOMASIA
(*sâcâită*)
Ce nebunie te-a cuprins
De-mi zici aşa, scornindu-mi nume întortocheat?

STRIO
(*înmărmurit*)
Hei, spune,-atunci,

Care ţi-e numele?

PHILOCOMASIA
Diceea.

SCELEDRUS
Urât, urât din partea ta;
Prea umbli, Philocomasia, să-ţi iei un nume mincinos.
De-aceea nu te chem Diceea, ci a stăpânului jignire[24].

PHILOCOMASIA
Pe mine?

SCELEDRUS
Da.

PHILOCOMASIA
(*ironică*)
Pe mine, care abia aseară din Atena,
Cu omul drag, am pus piciorul, aci,-n Efes?

SCELEDRUS
îmi spui şi mie
Ce treabă în Efes te-aduce?

PHILOCOMASIA
Am auzit că surioara
Mea geamănă-i pe-aici; şi caut să-i dau de urmă.

SCELEDRUS

24 Joc de cuvinte intraductibil, inspirat de numele elin Dikaia (cea justă), opus adjectivului adikos (injust). Plaut citează ambii termeni în alfabet grecesc.

Eşti vicleană.

PHILOCOMASIA
Sunt proastă, mai curând, pe Pollux! că stau cu de-alde voi la vorbă.
Dar, iată, plec.

SCELEDRUS
(*oprind-o*)
Ba, iaca, nu pleci.

PHILOCOMASIA
Hai, lasă-mă.

SCELEDRUS
Te-am dovedit.
Si nu te las

PHILOCOMASIA
Din două palme îţi crap obrajii, sclav obraznic,
De nu-mi dai pace.
(*încearcă să scape*.)

SCELEDRUS
(*către Palaestrio*)
Dormi, golane? De ce nu-mi sari în ajutor?

PALAESTRIO
Nu ţin să fac o treabă proastă cu pielea mea. De unde ştiu
Că-i fata noastră şi nu alta cu care seamănă leit?

PHILOCOMASIA
(*către Sceledrus*)
Mă laşi odată?

SCELEDRUS
Nu, nici vorbă, şi dacă singură nu vrei,
Cu sila ai să mergi acasă.

PHILOCOMASIA
(*arătând casa lui Periplectomenus*)
Sunt oaspete aici, nu sunt
La mine-acasă; în Atena mi-i locuinţa[25]. N-am ce face
In casa asia,
(*arată casa militarului*)
niciodată nu v-am văzut, nu vă cunosc.

SCELEDRUS
Poţi să mă chemi la judecată; ci nu te las, dacă nu-mi juri
Că intri-aici,
(*arată casa militarului*)
dacă-ţi dau drumul.

PHILOCOMASIA
Mă silniceşti, oricine-ai fi.
Făgăduiesc, dacă-mi dai drumul, să intru unde porunceşti.

SCELEDRUS
(*slăbindu-i strânsoarea*)
Hai, te-am lăsat.

PHILOCOMASIA
(*refugiindu-se în casa lui Periplectomenus*)
Şi mi-am luat zborul.

25 Text nesigur.

SCELEDRUS
(*înciudat*)
Mai dă femeii crezământ.

PALAESTRIO
Sceledrus, prada ţi-ai scăpat-o; şi, nu se poate,-a fost chiar fata
Iubită de stăpânul nostru. Acuma, vrei să faci un lucru?

SCELEDRUS
Ce lucru?

PALAESTRIO
Să-mi aduci satârul din casă.

SCELEDRUS
Ce să faci cu el?

PALAESTRIO
(*crud*)
Dau buzna la vecin; şi numai să văd c-a luat-o careva
Pe Philocomasia-n braţe, că-ndată ţi-l măcelăresc.

SCELEDRUS
(*buimăcit*)
Crezi c-a fost ea?

PALAESTRIO
Nu cred, pe Pollux! sunt sigur.

SCELEDRUS
Ah, şi cât de bine

S-a prefăcut!

PALAESTRIO
Adu-mi satârul mai repede.

SCELEDRUS
într-o clipită.
(*Intră în casa militarului.*)

PALAESTRIO
N-o să vedeţi oştean, pedestru ori călăreţ, mai îndrăzneţ
Sau mai nebun ca o femeie când vrea să facă-anume treabă.
Ce bine şi-a schimbat ea graiul când rolurile s-au schimbat!
Şi bine-a mai închis ea gura mintosului meu camarad!
E cea mai mare fericire spărtura ceea din perete.

SCELEDRUS
(*întorcându-se*)
Palaestrio, n-am adus satârul.

PALAESTRIO
Ah, şi de ce? Ce s-a-ntâmplat?

SCELEDRUS
E-acasa,-aici, copila noastră.

PALAESTRIO
Acasă, spui?

SCELEDRUS
Culcată-n pat.

PALAESTRIO
Ah, dac-aşa-i, atunci, pe Pollux! ţi-ai căşunat un mare rău.

SCELEDRUS
Ce rău?

PALAESTRIO
Da, silnicind femeia ce şade-alături, la vecin.

SCELEDRUS
(*nelinistit*)
Pe Hercle! mă cuprinde spaima.

PALAESTRIO
Şi cine-ar face să nu fie Surori?
Pe ea, de bună seamă, ăi fi văzut-o strânsă-n braţe.

SCELEDRUS
Pe ea, cum zici, aşa-i.
Acuma, n-aş fi eu mort, dacă-i spuneam
Stăpânului povestea-aceea.

PALAESTRIO
Fii om deştept şi ţine-ţi gura.
Din câte ştie-un sclav, cuminte-i cât mai puţine să vorbească.
Te las – nu vreau în toate astea să fiu amestecai cumva
Mă duc pe la vecin; nu-mi place nechibzuinţa ta defel.
Daca mă caută stăpânul, eu sunt alături; să mă chemi.

(*Intră la Periplectomenus.*)

SCENA VI

SCELEDR US, PERIPLECTOMENUS

SCELEDRUS
Mă lasă şi nu-i pasă mişelului de grija
Stăpânului, de parcă nici n-ar fi sclav al lui?
încolo, ştiu că fata e înăuntru,-n casă;
Când vreau, îmi stă-n putere s-o văd întinsă-n pat.
Deci să-mi ascut vederea şi veghea să-mi reiau.

PERIPLECTOMENUS
(*iese din casă vorbind cu sine, mânios, şi pretăcându-se că nu-l vede pe Sceledrus*)
Pe Hercle! slujitorii acestui militar
Mă socotesc pesemne femeie, nu bărbat:
Aşa îşi rad de mine. Sa ocarasca-n strada
O fată din Atena primită-n casa mea
C-un oaspe-al meu, o fată născută-n libertate?

SCEI EDRUS
(*neliniştit*)
Ah, sunt pierdut, pe Hercle! se-ndreaptă către mine.
Acuma, după cele rostite de bătrân,
M ă tem mai rău că totul se-ntoarce-asupra mea.

PERIPLECTOMENUS
(*aparte*)
Mă duc la el.
(*Tare.*)
Sceledrus, tu, scelerat netrebnic,

Ai ocârât o fată pe care-o găzduiesc?

SCELEDRUS
(*rugător*)
Te rog, vecine.—ascultă.

PERIPLECTOMENUS
Eu să te-ascult pe tine?

SCELEDRUS
Aş vrea să mă dezvinui.

PERIPLECTOMENUS
Dezvinuiri încerci,
Când săvârşeşti o faptă atât de ticăloasă?
Gândeşti că dacă jaful e meseria voastră,
Mişelule, chiar totul vă-ngăduie ceilalţi?

SCELEDRUS
Mi-ngădui?

PERIPLECTOMENUS
(*continuând, fară să se fose întrerupt, şi ridicând vocea pe măsura ce vorbeşte*)
Să-mi ajute zeiţele şi zeii
Aşa cum astăzi fi-vei cu vergile plesnit,
Cat e de lunga ziua, din zori şi pana-n seara,
Ca tot acoperişul de ţigle mi-ai plesnit,
Fugind dupa-o maimuţa, prietena ta buna;
Că oaspele, de-acolo, de sus, mi-ai iscodit,
Când dezmierda şi-n braţe iubita-şi cuprindea:
Şi-ai vrut pe preacinstita stăpânului iubită
S-o-nvălui de necinste, pe mine de-alte vini;
Şi-ai prigonit o fată în faţa casei mele – De n-ai să fii, cum meriţi, cu boldul îmboldit,

Atât am să-ţi acopăr stăpânul de ocări,
Cum marea sub furtună s-acoperă cu valuri.

SCELEDRUS
(*tulburat, bâlbâindu-se*)
Vezi, Periplectomenus, sunt nevoit să nu ştiu
De nu cumva se cade să-ţi cer eu ţie seamă
Sau – dacă fata noastră-i la tine, şi la noi
Cealaltă – nu se cade să mi te şi dezvinui;
Că nu ştiu încă bine pe care am văzut-o;
Stiu doar că amândouă leite mi-au părut,
De nu cumva-i aceeaşi.

PERIPLECTOMENUS
Poftim de-o vezi, şi ştii.

SCELEDRUS
Mingădui?

PERIPLECTOMENUS
Chiar poruncă îţi dau; priveşte-o-n voie.

SCELEDRUS
Asa mă bate gândul.
(*Intră in casa lui Periplectomenus*.)

PERIPLECTOMENUS
(*alergând la uşa militarului*)
Hei, Philocomasia, Treci repede la mine; e grabnică nevoie,
Si când Sceledrus pleacă din casa mea, să treci,
La fel, cu toată graba, la tine, îndărăt.
(*Se Întoarce*.) Pe Pollux! îmi e teamă să nu se-ncurce treaba.
De n-o găseşte-acolo... Dar se deschide uşa.

SCELEDRUS
(*ieşind din casa lui Periplectomenus*)
Pe zeii Iară moarte, femeie mai leită
Ca ea, Iară să fie aceeaşi, numai zeii Puteau să plămădească.

PERIPLECTOMENUS
(*ironic şi triumlător*)
Ce zici?

SCELEDRUS
(*plouat*)
Pedeapsă merit.

PERIPLECTOMENUS
(*stăruind*)
Ci spune, ea-i? Vorbeşte.

SCELEDRUS
Ea este, dar nu este.

PERIPLECTOMENUS
Deci ai văzut-o?

SCELEDRUS
Strânsă de oaspetele tău
La piept şi sărutată.

PERIPLECTOMENUS
Şi este ea?

SCELEDRUS
Nu ştiu.

PERIPLECTOMENUS
Ţii mult să ştii?

SCELEDRUS
Aş ţine.

PERIPLECTOMENUS
Repede-te la voi; Să vezi dacă cealaltă e-n casă.

SCELEDRUS
Mă reped;
Grozav de bun ţi-e sfatul. Mă-ntorc într-o clipită.
(*Intră în casa lui Pyrgopolinices*.)

PERIPLECTOMENUS
Pe Pollux! niciodată n-am mai văzut'un om
Mai caraghios ca ăsta şi mai purtat de nas.
Dar uite-l că se-ntoarce.

SCELEDRUS
(*iese buimăcii din casa lui Pyrgopolinices*; *cade în genunchi*)
O, Periplectomenus!
Te rog, pe zei, pe oameni, pe multa mea prostie,
Peai tăi genunchi...

PERIPLECTOMENU S
Ei bine, şi ce mă rogi?

SCELEDRUS
Să-mi ierţi
Prostia, neghiobia. Ştiu, în sfârşit, acuma,
C- am fost un fără minte, nesăbuit şi orb.
Da, Philocomasia e sus.

PERIPLECTOMENUS
(*cu mânie prefăcută*)
Deci le-ai văzut,
Golane, pe-amândouă?

SCELEDRUS
Da.

PERIPLECTOMENUS
(*amenințător*)
Caută-ţi stăpânul.

SCELEDRUS
(*tot îngenuncheat*)
Mărturisesc că merit pedeapsa cea mai aspră
C-am ocărât copila de tine găzduită.
Dar o credeam iubita stăpânului, mă jur,
Pe care mi-o dăduse în pază militarul.
Nici două guri de apă dintr-o fântână scoase
Nu seamănă-ntre ele ca fetele acestea.
Mi-am aruncat privirea la tine, prin impluviu,
Spun drept.

PERIPLECTOMENUS
Şi cum n-ai spune, când te-am văzut eu însumi?
Şi i-ai zărit, pe tată şi oaspetele meu, îmbrăţişaţi.

SCELEDRUS
întocmai: de ce să nu spun drept?
Pe ea însă-am luat-o drept Philocomasia.

PERIPLECTOMENUS
M-ai socotit, pesemne, până-ntr-atât de josnic
Şi m-ai crezut în stare sub ochii mei să-ngădui
O astfel de ocară unui vecin de-al meu?

SCELEDRUS
Prea m-am purtat ca prostul, acuma bag de seamă,
Când ştiu cum vine treaba. Dar nu din răutate,
Să ştii.

PERIPLECTOMENUS
(*pretăcându-sc mânios*)
E-o tărdelege; căci sclavul e dator
Să-şi cârmuiască bine şi mâinile, şi ochii, Şi limba.

SCELEDRUS
Ah, vecine, de-oi scoate un cuvânt,
Chiar despre-acele lucruri ştiute fară greş,
Poţi să mă-ntinzi pe cruce: eu singur mă dau ţie.
(*îngenunchind*.)
Ci azi, te rog, mă iartă.

PERIPLECTOMENUS
(*ridicându-l şi vorbindu-i cu bunăvoinţă*)
îmi stăpânesc mânia
Şi vreau să cred că n-ai fost mânat de-gânduri rele.
Te iert de data asta.

SCELEDRUS
Să-ţi răsplătească zeii.

PERIPLECTOMENUS
De vrei să ţină zeii cu tine, ţine-ţi limba;
De astăzi înainte să nu ştii nici ce ştii,
Nici ce-ai văzut să nu vezi.

SCELEDRUS
Povaţă foarte bună;
Am s-o urmez. Dar poate mă laşi să plec?

PERIPLECTOMENUS
Hai, du-te.

SCELEDRUS
N-ai să-mi mai ceri nimica?

PERIPLECTOMENUS
N-aş vrea să mă cunoşti.
(*Porneşte spre tundul scenei*.)

SCELEDRUS
(*aparte*, *bănuitor*)
Isi bate joc de mine. Prea repede-a ştiut
Mânia-i să mă ierte! Cam bănui ce cloceşte:
Cind vine militarul din lor, să pună mâna
Pe mine. Cu Palaestrio bătrânul s-a-nţeles
Ca să mă vândă; asta o ştiu, o simt de mult.
Dar satazi n-am să muşc, pe Hercle!, momeala din cârligul lor.
Fug undeva, m-ascund o vreme şi-mi port de grijă, până când
S-o domoli furtuna şi le-o slăbi mânia.
Pede apsă merit, cât s-ajungă unui popor nelegiuit[26].
Ajungă-mă prăpădul, eu totuşi intru-n casă.
(*Intră în casa militarului*.)

PERIPLECTOMENUS
(*singur*)

26 text nesigur. După unii editori versul s-ar citi: Pedeapsă merit cât s-ajungă văditei mele ferdelegi.

S-a dus. Acum ştiu bine că până şi un porc înjunghiat tot simte mai mult decât Sceledrus,
Care-a putut să creadă că n-a văzut nimic[27].
Urechile, şi ochii, şi gândurile lui
S-au dat de partea noastră. Merg de minune toate;
Cu-o dibăcie rară ne-a ajutat copila.
Merg la senatul nostru. Palaestrio se găseşte
In casa mea, iar cellalt, Sceledrus, a plecat.
Senatul poate-ncepe cu toată lumea-acum.
Mă duc, să nu se tragă la sorţi în lipsa mea[28].

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

PALAESTRIO, PERIPLECTOMENUS, PLEUSICLES

PALAESTRIO
(*către ceilalţi doi care rămân în casă*)
Rămâi acolo, după uşă, câteva clipe, tu, Pleusicles.
Să iscodesc împrejurarea ca nu cumva, pornind noi sfatul,
Să nimerim în vreo capcană. Avem nevoie de-un loc sigur,
Niciun duşman să nu se-nfrupte din planul şi din prada noastră.
(Nicio ureche să n-ajungă din prada noastră să

27 Text şi sens nesigure. Este posibil să existe o lacună după versul anterior.
28 Text nesigur. Se pare că versul face aluzie la tragerea la sorţj a provinciilor: aici, la distribuirea. în continuare, a rolurilor celor patru.

se-nfrupte.)[29]

E rău şi planul cel mai straşnic dacă duşmanu-l foloseşte.

Şi ce-i aduce lui foloase, ponoase ţie-ţi căşunează.

Cea mai de seamă hotărâre ţi-o prinde altul, mai cu seamă

De nu iei bine seama-n preajmă când te aşezi la sfat de taină[30].

Odată ce-ţi cunoaşte planul, duşmanului, se înţelege, îi vine lesne să te lege de mâini şi gura să-ţi închidă,

Şi să-ţi căşune ţie răul pe care-ncerci să i-l căşuni.

Mă duc să văd, în dreapta,-n stânga de nu miros vreun vânător.

(*înaintează şi se uită peste tot.*)

De-aici şi până-n fundul străzii, cât vezi cu ochiul, e pustiu.

Deci, pot să-i chem.

(*Se apropie de uşă.*)

Veniţi afară Pleusicles, Periplectomenus.

PERIPLECTOMENUS

(*ieşind din casă*)

Ci iată-ne, supuşi, Palaestrio.

PALAESTRIO

Vitejii-i stăpâneşti uşor.

Vă-ntreb un lucru: planul nostru, urzit acolo,

(*arată casa lui Periplectomenus*)

ţineţi încă

Să-l împlinim?

---

29 Versuri probabil interpolate.

30 Versuri probabil interpolate.

PERIPLECTOMENUS
Un altul nu ştiu mai împlinit.

PALAESTRIO
Ba chiar... Pleusicles?

PLEUSICLES
Ce vă place vouă, se poate mie să nu-mi placă?
(*către Periplectotnenus*)
Mi s-ar jertfi, ca tine, altul?

PERIPLECTOMENUS
Frumoase vorbe şi plăcute.

PALAESTRIO
(*strigând*)
îşi face numai datoria.

PLEUSICLES
(*încurcat şi mâhnit*)
Mă chinuie un lucru, totuşi,
Scurmându-mi sufletul şi trupul.

PERIPLECTOMENUS
Şi ce le chinuie? Vorbeşte.

PLEUSICLES
Văd cum, la anii tăi, te-amesteci în pozne de-ale tinereţii,
Nepotrivite nici cu tine şi nici cu vrednicia ta;
Iţi dărui toată iscusinţa din dragoste faţă de mine.
Te strădui să-mi ajuţi iubirea şi fapte-nlaptuieşti, de care,

La anii tăi, pe drept, un altul s-ar ţine mai curând departe.

Mă ruşinez de tot necazul ce ţi-l căşun la bătrâneţe.

PALAESTRIO

(*ridicând din umeri*)

Dacă te ţine-n loc ruşinea, iubeşti, se vede,-ntr-un chip nou;

Ci nu iubeşti defel, nălucă de-ndrăgostit eşti tu, Pleusicles.

PLEUSICLES

(*continuă, lără să ia în seamă întreruperea Iui Palaestrio*)

La anii tăi se cade oare iubirii mele să te dărui?

PERIPLECTOMENU S

(*pe jumătate în glumă, pe jumătate supărat*)

Ce spui? Nu cumva îţi închipui că-s tocmai bun de Acheron?

Mă crezi pe ducă? Ţi se pare c-am vieţuil prea multă vreme?

Şi dacă anii toţi mi-i număr, ajung la numai cincizeci ş’patru;

Am ochiul bun, piciorul sprinten şi mâna sigură, să ştii.

PALAESTRIO

îi vezi tu părul alb, dar pieptu-i n-ascunde-o inimă bătrână;

E om cu-o fire minunată şi cu-nsuşiri desăvârşite.

PLEUSICLES

Pe Pollux! ştiu, şi am dovada că adevăru-l spui,

Palaestrio;
Mereu mi-a arătat, şi-n toate, bunăvoinţă de om tânăr.

PERIPLECTOMENUS
Eşti în pericol, dragă oaspe, mai multă râvnă să-mi cunoşti.
Pe care-o-nchin iubirii tale.

PLEUSICLES
Vrei să cunosc ce ştiu de mult?

PERIPLECTOMENUS
(Când ai iubit şi tu, faci totul ca să-l ajuţi pe ndrăgostit,)[31]
Când ai în tine, chiar, exemplul, de pe aiurea numprumuţi.
Doar cine n-a iubit se uită cu ochiul crunt la ndrăgostiţi.
Mie şi azi îmi arde-n vine pojarul dragostei aprins,
Şi nu-mi simt inima străină de voioşie şi plăceri.
Ştiu să ascult, să spun o glumă, şi ştiu să fiu un bun conviv;
Pe la ospeţe niciodată nu tai cuvântul celorlalţi;
Am bunul simţ, când zic o vorbă, să nu jignesc pe cineva;
Ştiu să iau parte la discuţii cuviincios, cum se cuvine,
Şi ştiu să tac, cum se cuvine, când vrea şi altul să vorbească.
Nu scuip, nu-mi sar din gură stropii, nu-mi curge nasul niciodată;

31 Lacună în original: text presupus

Sunt din Efes, nu din Atena; din Animula[32] nici atât.

PALAESTRIO
încântător semibătrânul, şi dacă azi e-atât de plin
De însuşiri, a fost, pesemne, la sânul Venerei crescut.

PERIPLECTOMENUS
Ai să găseşti că nu mă laud, ci merit să mă venerezi.
Nu-ncerc să mângâi niciodată iubita altuia la masă;
Nu iau convivilor mâncarea, nici cupa dinaintea lor;
Nici, ameţit de vin, la masă nu-ncep cu alţii să mă cert.
Când mi se caută gâlceava, rup firul vorbei şi mă duc.
Al Venerei sunt eu la masă, al lui Amor şi-al armoniei.

PALAESTRIO
Frumoase, bune obiceiuri, şi meriţi venerat să fii.
Dă-mi trei ca tine, şi ţi-i cumpăr cu-auricalc[33], la greutate.

PLEUSICLES

---

32 Târguşor din Apulia ai cărui locuitori nu se bucurau de o prea bună reputaţie. Textul versului este, de altfel, controversat. Această glumă nu putea să aparţină originalului grec; este, fără îndoială, un aport al lui Plaut

33 Auricalcul (oricalcul) pare să fi fost, la origine, alama sau arama galbenă. Culoarea metalului şi forma cuvântului au făcut, cu vremea, să fie apropiat de aur şi să însemne un metal preţios, de natură nedeterminată.

N-ai să găseşti pe nimeni altul care, la vârsta lui, să fie
Atât de-aproape de prieteni şi-atât de binevoitor.

PERIPLECTOMENU S
(*către Pleusicles*)
Mărturisiseşi că-mi alături bunăvoinţă de om tânăr,
Cand ai văzut cu câtă râvnă şi cât de mult vreau să te-ajut.
In om posac vrei lângă tine, supărăcios? Pot fi, să ştii.
Vrei unul blând? Pot ti, pe Hercle! mai blând ca marea cea mai blândă,
Şi încă mai plăcut, mai dulce ca adierea de zefir.
Pot ti, când e nevoie.—ntâiul, cel mai voios dintre meseni, întâiul care dă ospeţe şi-ntâiul dintre paraziţi.
Şi când dansez, nici desfrânaţii nu pot mai mult să se mlădie.

PALAESTRIO
(*către Pleusicles*)
Şi dacă-ar fi s-alegi din toate, ce însuşire ţi-ai dori?

PLEUSICLES
Să dovedesc, cum se cuvine, întreaga mea recunoştinţă,
Lui, ca şi ţie, deopotrivă, că vă jertfiţi până-ntr-atât.
(*Către Periplectomenus*.)
Dar mă mâhneşte cheltuiala ce-o faci cu mine.

PERIPLECTOMENUS
Eşti nebun.

Doar cu-o femeie-afurisită sau cu duşmanii cheltuieşti;
C-un oaspete sau c-un prieten câştig înseamnă cheltuiala.
(La fel câştigă înţeleptul când cheltuieşte pentru zei).[34]
Am, slavă zeilor, de unde, şi-mi place oaspete să-mi fii.
Mănâncă, bea, fă ce-ţi prieşte şi te desfată cum pofteşti.
Mi-i casa liberă, sunt liber la rândul meu; trăiesc cum vreau.
Căci, slavă zeilor, norocul mi-a ajutat, o spun cinstit,
Să iau nevastă cu avere şi dintr-un neam de mare vază;
Dar nu mă-ndemn s-aduc pe alta, ca să mă latre-n casa mea.

PLEUSICLES
De ce nu vrei? E-atât de bine şi de plăcut să faci copii.

PERIPLECTOMENUS
Pe Hercle! dar să fii om liber e mult mai bine şi plăcut.

PALAESTRIO
Eşti om întreg, ştii ce e bine şi poţi da sfaturi înţelepte.

PERIPLECTOMENUS
E-o fericire soaţa bună, de s-ar găsi-n vreun colţ de lume

34 Vers probabil interpolat.

Ascunsă-o astfel de comoară. Aş tot aduce-n casa mea

Pe cine-ar spune: „Bărbăţele, cumpără lână să-ţi lucrăm

O mănătăluţă caldă, moale, şi vreo tunică pentru iarnă,

Ca să nu tremuri” (niciodată n-aud vorbind aşa nevasta),

Ci ea mă scoală, nici nu cântă de zori cocoşul, pentru-a-mi cere:

„Dă-mi bani, bărbate-al meu, să cumpăr un dar măicuţei, de calende[35];

Dă-mi bani, să cumpăr mirodenii; dă-mi bani să dărui, la quinquatrii[36],

Descântătoarea, ghicitoarea, prezicătoarea, haruspiciul;

Să n-o plătesc, ar fi ruşine, pe cititoarea în sprâncene[37].

Urât ar fi s-o fac uitată pe-ngrijitoarea de veşminte;

Se plânge biata cerărească că nu i-am dat nimic de mult;

Iar moaşa a venit să-mi spună că prea puţin am dăruit-o.

Cum? doicii care-i alăptează pe micii sclavi nu-i dai ceva?”

Astfel de păguboase cereri şi multe alte prăpădenii

---

35 Darurile se ofereau, în general, la calendele din ianuarie. Femeia în cauză voia, desigur, să facă mamei sale câte un dar în fiecare lună.

36 Quinquatriile erau sărbători, probabil de origine etruscă, celebrate la Roma în cinstea zeiţei Minerva, şi aveau loc la cinci zile după ide (de unde li se trăgea şi numele). Fixistau quinquatriile mari, la l9-23 martie, şi quinquatriile mici, la l3 iunie.

37 Singura menţiune în legătură cu această îndeletnicire despre care nu se poate spune nimic sigur.

Mă fac să fug de-nsurătoare cu zilnicile-i sâcâieli.

PALAESTRIO
Te-ajute zeii, căci, pe Hercle! o dată numai să te lepezi
De libertate, n-o să-ţi vină prea lesne s-o recapeţi iară.

PLEUSICLES
Dar pentru-un om cu bună stare, de neam ales, e-o mare cinste
Copii să crească, peste vremuri să-i ducă numele şi stirpea.

PERIPLECTOMENIJS
Cand am atâtea rubedenii, la ce mi-ar trebui copii?
Azi o duc bine, sunt ferice, fac tot ce vreau şi-mi place mie.
C'ând am să mor, îmi las averea la rubedenii, le-o împart;
Şi, aşteptând, mi-or duce grija; vedea-vor ce mai fac, ce vreau;
Din zori veni-vor să mă-ntrebe cum am dormit şi ce-am visat.
(Ele-au să-mi fie-atunci copiii, şi mi-or trimite-ntruna daruri.)[38]
Ori icând sacrifică, o parte – cea mai de soi – mi-o pun deoparte.
Şi la petrecere mă cheamă; la prânz, la cină mă poftesc.

38 Vers adăugat, probabil, după Plaut, cu intenţia de a înlocui precedentele două, precum şi următoarele cinci versuri, scurtându-se astfel o replică supărătoare, printre altele, şi prin amestecul de timpuri (viitor şi prezent).

Văd cum le-ncearcă disperarea când mai puţin ca alţii-mi dau.
Se-ntrec în daruri între ele; pe când, în sinea mea, eu zic: „
Averea mi-o râvnesc; de-aceea mă ospătează şi-mi fac daruri”.

PALAESTRIO
Tu ai dreptate, judeci bine, şi bine rosturile-ţi ştii,
Şi, dacă asta ţi-e plăcerea, nu un copil, ai doi sau trei.

PERIPLECTOMENUS
De-aş fi avut copil, pe Hercle! noian de griji m-ar fi pălit.
Noian de spaime;-o fierbinţeală m-ar fi-ngrozit că mi-l omoară;
De-ar fi căzut, la o beţie sau dând să-ncalece un cal,
M-aş fi temut că ori piciorul ori gâtul şi l-a răsucit.

PLEUSICLES
(*cu însufleţire*)
Eşti om ce-şi merită avutul şi ani îndelungaţi de viaţă,
Căci bine le cunoşti folosul şi nu te scuturi de prieteni.

PALAESTRIO
Grozavă minte! Să-mi ajute zeiţele şi zeii, care
Pun rânduială multă-n lucruri şi prea puţină-n viaţa noastră.

In ce fel hotărăşte preţul un bun agoranom[39] în piaţă:
La marfă proaspătă (preţ mare,) [40]ca să se vândă cum se cade,
La marfă proastă, cât se cade, să-l usture pe negustor.
Şi zeii-ar trebui întocmai să rânduiască viaţa noastră:
Pe cine-i bun şi om de treabă să-l dăruie cu zile multe,
Pe cine-i rău şi om netrebnic, pe loc de zile să-l scurteze.
De-ar rândui ei astfel lumea, puţini mişei ar ti pe lume,
Şi mult ar pierde ucigaşii din îndrăzneală, nu mai spun
Că pentru-un om cinstit, vieaţa e bunul lui cel mai de preţ.

PERIPLECTOMENUS
Doar cine-i prost şi fără minte defăima zeii şi-a lor planuri
Şi pe purtarea lor dă vina. Dar hai, să trecem peste asta.
Mă duc la piaţă, dragă oaspe, şederea-n casa mea să fie
De tine demnă, şi de mine, cu zâmbet bun şi masă bună.

PLEUSICLES
De parcă n-ai făcut destule, prea multe cheltuieli, cu mine.

---

39 Termenul grecesc îi aparţine lui Plaut. La Roma, supravegherea pieţelor cădea în sarcina edililor.
40 Lacună în original; text presupus

Oricât ar fi de bun prieten un musafir cu gazda lui,
După trei zile de şedere ca un necaz el pare gazdei;
Iar după zece zile pare o *Iliada* de necazuri[41]
.
Stăpânu-l suferă-n tăcere, dar sclavii mormăie, mocnind.

PERIPLECTOMENUS
Pe slujitori eu, dragă oaspe, mi i-am deprins să mă slujească,
Ci nu să-mi dea porunci ei mie sau slujitor al lor s-ajung.
De nu le-o place lor ce-mi place, tot după placul meu vâslesc;
N-or fi ei mulţumiţi, dar biciul îi face, vrând-nevrând, să meargă.
(*Vrea să pornească în direcţia oraşului.*)
Ah, am uitat, mă duc la piaţă.

PLEUSICLES
Doar dacă ţii atât de mult,
Dar nu fă mare cheltuială; mă mulţumesc cu prea puţin.

PERIPLECTOMENUS
Nu isprăveşti cu-o elocinţă atât de veche şi bătrână?
Azi, dragul meu, doar cetăţenii cei mai de jos vorbesc ca tine.
Nu uită, când se-ntind la masă şi-ţi văd bucatele, să-ntrebe:

41 Pe vremea lui Plaut, Iliada devenise simbolul unor întâmplări nefericite şi al unui lanţ neîntrerupt şi precipitat de necazuri.

„Era nevoie,-n cinstea noastră să faci atâta cheltuială?

Pe Hercule! e-o nebunie; cu astea saturi zece oaspeţi.”

Te-nvinuie că prea mult cheltui, dar mancă tot din farfurii.

PALAESTRIO

Aşa e, cum zici tu, pe Pollux! Grozav te mai pricepi la oameni!

PERIPLECTOMENUS

Aceiaşi oameni, când le vine fel după fel, nu zic o dată:

„Ia asta; nu-mi da ce-i pe taler; du pulpa asta, nu mai vreau;

Ciozvârta de purcel ridic-o; tiparul mai gustos e rece;

Ia, du-napoi, nu-mi da, ridică!” Niciunul nu vorbeşte astfel.

Doar se lungesc şi se deşiră să-nşface totul de pe masă.

PALAESTRIO

Cum ştie-a zugrăvi metehne şi rele-apucături!

PERIPLECTOMENUS

Şi nici

N-am spus măcar a suta parte din cât aş spune, de-ar fi vreme.

PALAESTRIO

în primul rând, socot, e vremea la treaba noastră să ne-ntoarcem.

Luaţi aminte. Am nevoie de tine,

Periplectomenus;
Am născocit o frumuseţe de-nşelăciune azi, prin care
Să-l tundem straşnic pe pletosul de militar, şi-ndrăgostitul
Sa-şi ia nestingherit iubita, pe scumpa-i Philocomasie,
Şi să se ducă unde-i place.

PERIPLECTOMENUS
Hai, spune-odată planul tău.

PALAESTRIO
Vreau mai întâi să-mi dai inelul ce-l porţi pe deget.

PERIPLECTOMENUS
Pentru ce?

PALAESTRIO
Când o să-l am, atuncea numai, te fac părtaşul născocirii.

PERIPLECTOMENUS
(*dându-i inelul*)
Poftim, primeşte-l.

PALAESTRIO
Tu primeşte, la rândul tău, întregul plan
Urzit de mine.

PERIPLECTOMENUS
(*apropiindu-se de el împreună cu Pleusicles*)
Suntem, iată, numai urechi, în preajma ta.

PALAESTRIO
Stăpânul meu e cel mai mare afemeiat din câţi au fost
Şi vor mai fi pe lumea asta, cred eu.

PERIPLECTOMENUS
Şi eu îl cred la fel.

PALAESTRIO
De altă parte, se făleşte c-ar fi mai chipeş decât Paris:
Pretinde că-i aţine calea orice femeie din Efes.

PERIPLECTOMENUS
Pe Pollux! eu şi ştiu vreo câţiva care-ar da mult să te înşeli;
Dar şi cunosc, la fel de bine, tot ce spui tu. De-aceea vreau
Să nu lungeşti prea mult cuvântul, ba, cât se poate, să-l scurtezi.

PALAESTRIO
Poţi să-mi găseşti o femeiuşcă, mai chipeşă, dacă se poate,
Cu minte sprintenă-nzestrată şi-o viclenie tară margini?

PERIPLECTOMENUS
Libertă vrei sau cetăţeană?

PALAESTRIO
Totuna-mi este, dar s-o-ncânte
Cum cântă banul, să trăiască din darul ce-i aduce trupul
Şi duh să aibă; căci femeia nu are suflet

niciodată.

PERIPLECTOMENUS
Frumoasă-ai spus, ori cum să fie?

PALAESTRIO
Cu sevă sănătoasă-n ea;
Gingaşă, cât e cu putinţă, şi tânără, pe cât se poate.

PERIPLECTOMENU S
Am, se-nţelege,-ntre cliente, o curtezană tinerică.
Dar la ce-ţi trebuie?

PALAESTRIO
Adu-o la tine-acasă, negreşit,
Cuviincios înveşmântată: precum matroanele să poarte
Cosiţe, conci şi panglicuţe, aşa încât să poată trece
Drept soaţa ta; chiar spune-i asta.

PERIPLECTOMENUS
Nu bănui unde vrei s-ajungi.

PALAESTRIO
(*către amandoi*)
Indata-afla-veţi.
(*Către Periplectomenus*.)
Are sclavă?

PERIPLECTOMENUS
O ştrengărită fără seamăn.

PALAESTRIO

Şi ea ne trebuie, de-asemeni. Le dăscăleşti pe amândouă, întâia, soaţa ta, adică, de militar îndrăgostită, îi dă inelul ăsta sclavei, şi ea, la rându-i, mi-l dă mie

Pentru stăpânu-meu; deci, eu sunt mijlocitorul.

PERIPLECTOMENUS

înţeleg.

Nu-mi bubui aşa-n ureche, te rog frumos[42], aud destul

De bine...[43]

PALAESTRIO.

...[44]

I-l dau; îi spun de unde vine, şi că soţia ta încearcă

Să-i smulgă astfel o-ntâlnire. Şi el – doar îl cunosc – ia foc;

Grozav îi place, ticălosul, să-ntoarcă mintea la neveste.

PERIPLECTOMENUS

Nici

Soarele, dacă i-ai cere, nu ţi-ar găsi nişte femei

La jocul tău mai potrivite ca ale mele. Fii pe pace.

PALAESTRIO

La treabă; dar cu toată graba.

Acum, ia seama tu, Pleusicles.

PLEUSICLES

42 text nesigur.

43 Lacuna in original.

44 începutul replicii s-a pierdut.

Aştept porunca.

PALAESTRIO
Ţine minte: când vine-acasă militarul,
Nu cumva Philocomasiei să-i zici pe nume.

PLEUSICLES
Cum să-i zic?

PALAESTRIO
I liceea.

PLEUSICLES
Numele pe care i l-am mai dat.

PALAESTRIO
Ajunge, du-te.

PLEUSICLES
Ţin minte; lămureşte-mă însă la ce-i nevoie să ţin minte?

PALAESTRIO
Iti lămuresc când e nevoie. Aşteaptă, rogu-te, şi taci;
Când gazda ta pe-al ei îl joacă, susţine şi tu rolul tău.

PLEUSICLES
în casă intru.

PALAESTRIO
Şi, ai grijă, să nu-mi ieşi cumva din cuvânt.
(*Periplectomenus şi Pleusicles intră în casă*.)

SCENA II

PALAESTRIO
(*singur*)
Ce lucruri am s-amestec, chichiţe ce-am să-nvârt!
Il las fără iubită chiar azi pe militar,
Dacă oştenii-n mână mi-i ţin cu străşnicie.
Dar să-l aduc pe cellalt. Sceledrus, vin-afară,
Dacă n-ai treabă-n casă. Palaestrio te pofteşte

LURCIO
(*ieşind din casa lui Pyrgopolinices*)
Sceledrus n-are vreme.

PALAESTRIO
Ce tace?

LURCIO
Soarbe-n somn.

PALAESTRIO
Cum soarbe, mă băiete?

LURCIO
Ei, sforăie,-aş ti vrut
Să spun; deşi el pare, când sforăie, că soarbe.

PALAESTRIO
Sceledrus stă şi doarme.

LURCIO
Dar nu şi nasul lui;
Cu străşnicie cântă.

PALAESTRIO

S-a îmbătat, pesemne;
A şterpelit chelarul vin parfumat cu nard[45].
(*Lurcio vrea să fugă. Palaestrio îl opreşte.*)
Dar şi tu, scelerate, căci ajutor îi eşti!

LURCIO
Ce vrei?

PALAESTRIO
Să-mi spui în ce fel a adormit Sceledrus?

LURCIO
(*tăcând pe prostul*)
Cred că-nchizându-şi ochii[46].

PALAESTRIO
Nu, asta-ntreb, lichea. Vin' mai aproape.
Spune cum s-a-ntâmplal, că dau. Nu i-ai adus tu vinul?

LURCIO
Nu, nicidecum.

PALAESTRIO
Zici nu?

LURCIO
Ei, da, zic nu, pe Hercle! că m-a oprit să spun.
Dar nu eu opt hemine am scos într-un ulcior,
Cât a băut el singur din vinul cald la masă.

PALAESTRIO
(*ironic*)

45 In original versul este ininteligibil: reconstituire aproximativă.
46 Glumă tradiţională.

Tu n-ai băut?

LURCIO
Pe Hercle! nici n-am băut şi nici
N-aş fi putut.

PALAESTRIO
Cum asta?

LURCIO
Doar dacă l-am gustat; îmi opărea gâtlejul, de cât îl dase-n fiert

PALAESTRIO
Se-mbată-n lege unii, şi alţii beau poşircă.
E-n bune mâini comoara cu-asemenea chelari.

LURCIO
Nici tu n-ai face altfel, de-ar fi pe mâna ta;
Şi dacă n-o poţi face, ne pizmuieşti pe noi.

PALAESTRIO
De mult timp fură vinul? Răspunde, secătură.
Şi ca să-ţi intre bine în cap, ţi-o spun pe şleau:
Să nu minţi, că te legeni chiar azi în funii, Lurcio.

LURCIO
Ai vrea? Să poţi tu zice c-aş fi mărturisit,
Să mi se ia cămara, unde mă-ngraş, iar tu,
Ajuns chelar, pe altul să-l iei de ajutor.

PALAESTRIO
Nu-ţi fac nimic, pe Pollux! vorbeşte fără teamă.

LURCIO

Pe Pollux! niciodată nu l-am văzut scoţând; îmi dă poruncă mie şi-i scot oricât pofteşte.

PALAESTRIO
De-aceea-s nişte vase căzute intr-o rână.

LURCIO
Pe Hercle! nu din asta sunt ele aplecate.
Se află în cămară un loc alunecos.
Alături, lângă vase, de două livre-o oală;
Şi ea se umple-adesea de zece ori pe zi:
Nici nu se umple bine, că-ndată se goleşte[47],
Şi când se-mbata oala, şi vasele tac tumbe.

PALAESTRIO
(*făcând pe supăratul*)
Hai, pleacă. Va să zică, voi în cămară beţi Si vă-mbătaţi.
Dau fuga după stăpân, în piaţă.

LURCIO
(*aparte*)
Ah, sunt pierdut. Stăpânul mă saltă-n furci, cum vine,
Cand o afla isprava, că nici n-o bănuia. Pe Hercle!
Fug, m-ascund oriunde, să scap o vreme de pedeapsă.
(*Către spectatori*.)
Să nu-i suflaţi o vorbă acestui om,
(*îl arată pe Palaestrio*) vă rog.

PALAESTRIO
(*oprindu-l*)

47 text nesigur.

Hei, unde-ai şters-o?

LURCIO
Unde am fost trimis.

PALAESTRIO
De cine?

LURCIO
De Philocomasia; ma-ntorc

PALAESTRIO
Să vii degrabă.

LURCIO
Te rog, dacă s-or trage scatoalce-n lipsa mea,
Primeşte tu şi partea ce mi s-ar cuveni.
(*Pleacă în direcţia oraşului*.)

PALAESTRIO
Acum pricep eu jocul îndrăgostitei noastre:
Cât timp Sceledrus doarme, ea-l plimbă prin cetate
Pe Lurcio, ca să poată veni la noi. îmi place.
Dar Periplectomenus mi-a şi adus femeia
Cerută: e o frumuseţe. Pe Hercle! ni-s prielnici zeii.
Ce umblet, ce găteală – n-ai crede-o curtezană!
Ca dusă merge treaba de mâna mea, cum vreau.

SCENA III

PERIPLECTOMENUS, ACROTELEUTIA. MILPHIDIPPA, PALAESTRIO

PERIPLECTOMENUS
(*vorbind către cele două temei. Iară să-l vadă pe Palaestrio*)
Acroteleutia, şi ţie, şi Milphidippei, v-am mai spus
De-a fâr-a-părul ce să faceţi! Cu toate astea, dacă voi
N-aţi priceput ceva, iau totul de la-nceput, şi iar vă spun,
Ci dacă toate vă par limpezi, putem vorbi de altceva.

ACROTELEUTIA
Ar însemna să fiu neghioabă şi de-o prostie fără margini
Să mă arunc într-o ispravă şi să-ţi tăgădui ajutor,
De n-aş fi meşteră-n de toate, răutăcioasă şi vicleană.

PERIPLECTOMENUS
Dar cel mai bine-i să ştii rolul.

ACROTELEUTIA
(*ironică*)
Oricine ştie ce-nsemnează
Să-nveţi pe-o curtezană rolul. Eu, mi se pare, dinainte
De-a fi-ncheiat tu povestirea cu care-mi împuiezi urechea,
Ţi-am spus mai limpede, mai bine, cum să-l jucăm pe militar.

PERIPLECTOMENUS
Nu-i nimeni prea-nţelept. Văzut-am de-atâtea ori şi-atâţia oameni

Pierzând deodată calea bună şi spatele-ntorcând izbânzii.

ACROTELEUTIA
(*cu încredere în sine*)
Când o femeie vrea să facă un lucru rău, o faptă rea,
De toate îşi aduce-aminte şi-şi ţine veşnic trează mintea.
De-o faptă bună, (dacă-i vorba,) [48]de-un sacrificiu, bunăoară,
Devine repede uitucă şi trebuie să-i aminteşti.

PERIPLECTOMENUS
Mă tem pentru isprava dată pe mâna noastră: căci tot răul
Ce militarului i-l faceţi, mult bine-nseamnă pentru mine.

ACROTELEUTIA
Cat timp nu ştim ce bine facem, nu-ţi fie teamă de nimic.

PERIPLECTOMENUS
Rea martă de femeie!

ACROTELEUTIA
Totuşi, ea-mpacă oameni şi mai răi.

PERIPLECTOMENUS
La fel şi voi să faceţi. Haidem.

PALAESTRIO
(*aparte*)

48 lacuna in original; text presupus.

De ce nu ies în calea lor?
(*T are, către Penplectomenus*.)
Par sănătos, şi-mi pare bine. Apari gătit nevoie mare.

PERIPLECTOMENUS
Mă bucur că te văd, Palaestrio. Vin cu femeile-amândouă,
Cum le-ai cerut înveşmântate.

PALAESTRIO
Binevenite sunt.
(*Către Acroteleutia*.)
Palaestrio,
Pe-Acroteleutia salută!

ACROTELEUTIA
(*către Periplectomenus*)
Ci spune-mi, cine-i omu-acesta
Care mă ştie după nume?

PERIPLECTOMENUS
E arhitectul nostru.

ACROTELEUTIA
(*salutandu-l pe Palaestrio*)
Zeii,
Bun arhitect, să-ţi fie-alături!

PALAESTRIO
Şi ţie-n veci. Te-ai dumirit
Din vorba lui cum vine treaba?

PERIPLECTOMENUS
Le-am dăscălit pe amândouă.

PALAESTRIO
Vreau să ştiu cum şi cât de bine;
(*către cele două femei*)
mă tem să nu vă poticniţi.

PERJPLECTOMENUS
Toti ce mi-ai spus, le-am spus întocmai, tară s-adaug nicio iotă.

ACROTELEUTIA
Nu vrei să-ţi păcălim stăpânul, pe militar?

PALAESTRIO
E-aşa cum zici.

ACROTELEUTIA
Ne -am înarmat cu iscusinţă, prevedere şi gingăşie.

PALAESTRIO
Vreau să te porţi încât să pară că eşti soţia lui.

ACROTELEUTIA
Mă port.

PALAESTRIO
Şi vreau să pari îndrăgostită de militar.

ACROTELEUTIA
Aşa va fi.

PALAESTRIO
Şi că îţi suntem, eu şi sclava, mijlocitori întru ispravă.

ACROTELEUTIA
Eşti bun prezicător, băiete; prezici întocmai ce-o să fie.

PALAESTRIO
Şi că,-n sfârşit, inelul ăsta mi-a fost de sclava tanmânat,
Si-l dau stăpânului... [49]din partea ta.

ACROTELEUTIA
Aşa e, da,

PERIPLECTOMENUS
Ce rost mai are să-i baţi mintea, când ţine minte?

ACROTELEUTIA
E mai bine.
Ascultă vorba mea, patroane: când arhitectul e destoinic
Şi, pe deasupra, pune-n lucru carena bine desenată,
El nava lesne-o construieşte...[50]
Carena noastră-i întocmită şi aşezată tară greş;
Iar lucrători avem destoinici şi arhitecţi de meserie.
Şi dacă cel ce ne aduce material nu zăboveşte,
Cu-ndemânarea-vă ştiută, va fi curând şi nava gata.

PALAESTRIO
Ia spune, tu-mi cunoşti stăpânul, pe militar?

---

49 lacuna în original.
50 Lacună în original.

ACROTELEUTIA
Mă uluieşti.
Să nu-l cunosc pe urâciosul, cârlionţatul, fanfaronul.
Pe năclăitul în unsoare?

PALAESTRIO
Dar el te ştie?

ACROTELEUTIA
Niciodată
Nu m-a văzut; cum să mă ştie?

PALAESTRIO
Ah, minunat e-atunci! Isprava
Nu poate merge decât strună[51].

ACROTELEUTIA
Nu vrei să-mi dai pe mână omul,
Şi de nimic să nu-ţi mai pese?
De nu-mi bat joc de el pe cinste,
Să dai pe mine toată vina.

PALAESTRIO
Atunci, duceţi-vă-năuntru,
Şi fii cu multă-nţelepciune în tot ce faci.

ACROTELEUTIA
Nu-mi duce grija.

PALAESTRIO
Mergi şi tu, Periplectomenus, cu ele-n casă.
Eu pornesc în piaţă, după omul nostru, să-i dau inelul şi să-i spun

51 Text nesigur.

Că nevestica ta mi-l dete, care-i nebună după dânsul.
Şi chiar îndată ce ne-ntoarcem pe Milphidippa ne-o trimiteţi,
Cum ar avea de spus o taină.

PERIPLECTOMENUS
întocmai facem; n-avea grijă
.

PALAESTRIO
Voi aveţi grijă; eu, purtându-şi povara-n cârcă, vi-l aduc.
(*Iese.*)

PERIPLECTOMENUS
Drum bun şi bun noroc, Palaestrio.
(*Către Acroteleutia.*)
Dacă pe fată-o smulg din gheara
Acestui militar netrebnic, şi oaspetelui meu o dărui
Ca să şi-o ducă în Atena, şi dacă totul iese bine,
Pe tine-n ce fel să te dărui?[52]

ACROTELEUTIA
Ne dă şi fata ajutor?

PERIPLECTOMENUS
Cu sforării şi vicleşuguri.

ACROTELEUTIA
Ştiu bine,-atunci, că izbăvim.
Să ne unim doar, eu şi fata, mulţimile de viclenii,

52 întrucât întrebarea lui Periplectomenus rămâne fără răspuns, se presupune existent unei lacune în original.

Şi nu mi-i teamă că ne bate nici omul cel mai iscusit.

PERIPLECTOMENUS
Zic să intrăm, la toate astea să chibzuim cu socotinţă,
Căci ni se cere multă grijă, destoinicie şi mai multă,
Să nu greşim, când militarul va ti aici.

ACROTELEUTIA
Ne ţii pe loc.
(*Intră cu toţii în casa Iui Periplectomenus*.)

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO

PYRGOPOLINICES
P lacut mai e să izbutească un lucru-aşa cum l-ai dorit.
Acum la riga Seleucus eu parazitul mi-am trimis,
Să-i ducă mercenarii care, aci,-n oraş, i-au fost năminţi
Sa-l ocrotească de primejdii pe vremea cât mă odihnesc.

PALAESTRIO
Zic să-l mai laşi pe Seleucus, să te gândeşti un pic la tine
Şi la prilejul ce, prin mine, ţi se iveşte din senin.

PYRGOPOLINICES

Las orice treabă la o parte şi ascultare-ţi dau acuma.

Vorbeşte: numai către tine îmi ţin urechile deschise.

PALAESTRIO

(*cu un aer neliniştit şi în acelaşi timp misterios*)

Ia seama, nu cumva s-asculte vreun oarecine vorba noastră;

Mi s-a cerut să pun la cale în mare taină toată treaba.

PYRGOPOLINICES

(*după ce s-a uitat de jur-împrejur*)

Nu-i nimeni.

PALAESTRIO

(*arătându-i inelul*)

Mai întâi priveşte zălogul ăsta de iubire.

PYRGOPOLINICES

Cine-l trimite?

PALAESTRIO

O femeie plină de haz şi de-ncântare, îndrăgostită ca nebuna de frumuseţea ta frumoasă.

Inelul, sclava ei mi-l dete, ca să ţi-l dau la rândul meu.

PYRGOPOLINICES

Şi cum e? Liberă născută, sau varga a eliberat-o?[53]

53 Aluzie la procedura romană a eliberării prin festuca sau vindicta, când sclavul eliberat de pretor primea o lovitură de varga din partea lictorultii.

PALAESTRIO
He, cum să fiu mijlocitorul unei liberte-n faţa ta,
Gând tu n-ai timp, nu poţi răspunde atâtor libere născute?

PYRGOPOLINICES
E văduvă sau măritată?

PALAESTRIO
Şi una, şi-alta.

PYRGOPOLINICES
Cum adică
Şi văduvă, şi măritată?

PALAESTRIO
La tânără, bâtrân bărbatul.

PYRGOPOLINICES
Aha!

PALAESTRIO
E gingaşă, frumoasă.

PYRGOPOLINICES
Nu care cumva să mă minţi.

PALAESTRIO
E singura de tine demnă.

PYRGOPOLINICES
Din câte spui tu, e-o minune.
Si cine-i soţul ei?

PALAESTRIO
Vecinul, bătrânul Periplectomenus.
Femeia moare după tine, şi vrea să-l lase; o scârbeşte.
Mi a poruncit să te înduplec şi, printr-un mijloc oarecare,
Sai împlineşti dorinţa vie.

PYRGOPOLINICES
Oh, da, nici vorbă, dacă vrea.

PALAESTRIO
Ea să nu vrea?

PYRGOPOLINICES
Dar ce ne facem cu fata cealaltă, din casă?

PALAESTRIO
Ii ceri să plece unde-i place: la vreme tocmai, în Efes,
Cu sora-i geamănă venit-a şi mama ei să-i dea de urmă.

PYRGOPOLINICES
Cum, mama fetei e-n cetate?

PALAESTRIO
Aşa aflai de pe la alţii.

PYRGOPOLINICES
Pe Hercle! minunat prilejul s-o dau, acum, pe uşă-afară.

PALAESTRIO
N-ai face-o faptă mai frumoasă?

PYRGOPOLINICES
Vorbeşte, să-ţi aud cuvântul.

PALAESTRIO
Vrei s-o alungi cât mai degrabă, şi ea, în schimb, să-ţi mulţumească?

PYRGOPOLINICES
Aş vrea.

PALAESTRIO
Atunci urmează-mi sfatul. Eşti fără seamăn de bogat;
Dă-i toate straiele şi toate aurăriile primite
Din mâna ta, să le păstreze, şi să se ducă unde-i place.

PYRGOPOLINICES
Povaţa-i bună.
Dar nu cumva, pierzând pe prima, să rămân
Şi făr-a doua?

PALAESTRIO
Ce mai glumă: când tu ca ochii-i eşti de drag.

PYRGOPOLINICES
(*îngâmfându-se*)
Mă ocroteşte însăşi Venus.

PALAESTRIO
Taci! se deschide uşa; du-te,
Să nu te vadă. îşi trimite corabia cu veşti încoace.

PYRGOPOLINICES
(*mirat*)
Ai spus, corabia?

PALAESTRIO
Da, sclava pe care-o vezi ieşind din casă;
Doar ea mi-a dat ce porţi pe deget, inelu-acela.

PYRGOPOLINICES
Ah, pe Pollux!
Nici ea n-arată rău.

PALAESTRIO
Pe lângă stăpână-sa, pare-o maimuţă.
Vezi cum îi stau la pândă ochii şi cum mai trage cu urechea?

SCENA II

MILPHIDIPPA, PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO

MILPHIDIPPA
(*aparte*)
Ci iată-n faţa casei circul în care număru-mi juca-voi.
Mă fac că n-am băgat de seamă şi că nu-i ştiu aici, în preajmă.

PYRGOPOLINICES
(*încet, către Palaestrio*)
St! taci; să tragem cu urechea, poate vorbeşte despre mine.

MILPHIDIPPA
(*privind în partea opusă celei unde sunt*

Palaestrio şi militarul)

Nu i nimeni voitor să afle mai mult de altul ca de sine?

Vreunul ce-mi pândeşte paşii? ce nu-şi mănâncă cina lui?

Mă tem să nu-mi aţină calea, ieşind din casă, vreun mişel

Cand tocmai trec să caut omul dorit de buna mea stăpână,

A cărei biată inimioară înlăcrimată de iubire...[54]

Tânjeşte după cel mai mândru şi cel mai chipeş dintre oameni,

Viteazul Pyrgopolinices.

PYRGOPOLINICES

Aşa-i de moartă după mine?

Slaveste frumuseţea-mi!

PALAESTRIO

Vorba-i nici cu leşie nu se spală.

PYRGOPOLINICES

Pe ce te bizui?

PALAESTRIO

Tot ce spune e sclipitor şi tara pata.

(In tot ce spune despre tine, nimic nesclipitor nu-mi pare) [55]

PYRGOPOLINICES

(*aprins*)

Şi ea, altminteri, e drăguţă, chiar o lăptură-ncântătoare.

---

54 in original urmează o lacună de cel puţin un vers.

55 Vers adăugat, probabil, după moartea Iui Plaut.

Pe Hercle! pentru tata asta o slăbiciune simt, Palaestrio.

PALAESTRIO
Măcar că n-o ştii pe cealaltă?

PYRGOPOLINICES
Cu ochii tăi o văd pe-aceea.
Ii cred; da-n lipsa-i, fata asta m-a fermecat.

PALAESTRIO
Să nu te legi
De ea,.te rog; îi sunt logodnic.
Şi dacă azi tu iei stăpâna,
Şi eu tot azi mă-nsor cu dânsa.

PYRGOPOLINICES
Ce stai, atunci, şi nu-i vorbeşti?

PALAESTRIO
Urmează-mă.

PYRGOPOLINICES
îţi calc pe urme.
(*Se apropie amândoi de Milphidippa.*)

MILPHIDIPPA
(*se preface mai departe că nu-i vede*)
Zei, ajutaţi-mi...[56]
Sa-l întâlnesc aici, afară, pe cel la care-am fost trimisă.

PALAESTRIO
(*către Milphidippa*)

56 lacuna in original.

Dorinţa ta va fî-mplinită; nădăjduieşte, n-avea teamă;
Caci omul căutat de tine mi-i cunoscut.

MILPHIDIPPA
(*acelaşi joc*)
Pe cine-aud?

PALAESTRIO
Pe-al tău prieten întru sfaturi, părtaş al planurilor tale.

MILPHIDIPPA
Să nu-mi mai fie tainã taina?

PALAESTRIO
E-o tainã, Iară să mai fie.

MILPHIDIPPA
Cum?

PALAESTRIO
Tainã pentru cei nesiguri; dar tu eşti sigură de mine.

MILPHIDIPPA
Cer semnul că-i slujeşti lui Bachus[57]
.

PALAESTRIO
(*misterios*)
Ştiu o femeie-ndrăgostită...

57 aluzie la misterele lui Bachus, ai căror iniţiaţi se recunoşteau după anumite semne.

MILPHIDIPPA
Eh, multe sunt.

PALAESTRIO
(*arătând inelul lui Periplectomenus*)
Dar nu prea multe fac daruri ce se poartă-n deget.

MILPHIDIPPA
Acum te recunosc; ai luat-o pe cea mai netedă potecă.
Dar nu e nime-n preajma noastră?

PALAESTRIO
(*evaziv*)
Şi da, şi nu.

MILPHIDIPPA
Vreau să fim singuri

PALAESTRIO
Ci multe ai de zis, puţine?

MILPHIDIPPA
Trei vorbe.

PALAESTRIO
Vin într-o clipită.
(*Se apropie de Pyrgopolinices.*)

PYRGOPOLINICES
Ei, cum? aştept atâta vreme, eu cel prea falnic şi faimos?

PALAESTRIO

O, stai; lucrez chiar pentru tine.

PYRGOPOLINICES
M-apasă-ncetineala ta.

PALAESTRIO
Ştii doar că marfa – cum e asta – se cere luată-ncetişor.

PYRGOPOLINICES
Da, bine, fă cum crezi mai bine.

PALAESTRIO
(*aparte*)
E mai nărod decât o piatră.
(*Se apropie de Milphidippa*.)
Ei, m-am întors. Ce vrei cu mine?

MILPHIDIPPA
Mi s-a cerut să vin la tine,
Şi iată-mă.

PALAESTRIO
(*încet*)
Zici că-i nebună de-ndrăgostită...

MILPHIDIPPA
Asta ştiu.

PALAESTRIO
Ii lauzi frumuseţea, boiul, şi de virtuţi îi pomeneşti.

MILPHIDIPPA
La asta mă pricep, şi-mi place c-am dovedit-o

adineauri.

PALAESTRIO încolo, uită-te la mine, pândeşte şi vânează-mi vorba.

PYRGOPOLINICES
(*apropiindu-se*)
Dă-mi cuvenita-nsemnătate: ajunge, vino-aici îndată.

PALAESTRIO
C'i iată-mă; aştept poruncă.

PYRGOPOLINICES
Ce spune?

PALAESTRIO
Că stăpâna ei
Se tânguie de-ţi tace milă şi varsă lacrime şiroaie
Că nu-i cu tine,-ţi simte lipsa;
(*arătând-o pe Milphidippa*)
de-aceea, tocmai, a trimis-o.

PYRGOPOLINICES
Zi-i să poftească mai aproape.

PALAESTRIO
(*încet*)
Ştii ce să faci? Te strâmbi şi pari
Nu prea-ncântat de treaba asta; şi-mi strigi că prea te dau oricui.

PYRGOPOLINICES
Am înţeles şi fac întocmai.

PALAESTRIO
(*iese*)
Să chem femeia?

PYRGOPOLINICES
(*cu dispreţ*)
Dacă are
Ceva de spus.

PALAESTRIO
(*cu importanţă*)
Femeie, vino.

MILPHIDIPPA
(*înclinându-se cu respect*)
Salut, frumosule războinic!

PYRGOPOLINICES
(*aparte*)
Pe numele cel mare-mi zice.
(*Către Milphidippa*.)
Dorinţele-mplinească-ţi zeii.

MILPHIDIPPA
(*cu exaltare*)
Cu tine-o viaţă de iubire...

PYRGOPOLINICES
(*cu dispreţ*)
Prea mult îmi ceri.

MILPHIDIPPA
Nu zic de mine,
Ci de stăpâna mea, pierdută...

PYRGOPOLINICES
Hei, câte nu-mi râvnesc iubirea.
Dar n-o prea capătă.

MILPHIDIPPA
Pe Castor! nu mă uimesc că ţii atât
La preţ, când eşti atât de chipeş, de arătos şi plin de faimă.
Mai zeu ca tine cine-i oare?

PALAESTRIO
(*aparte*)
Nimic nu-i omenesc în el:
Mai mult aduce-a om un vultur.

PYRGOPOLINICES
(*aparte*. *îngâmtându-se*)
Pe şi mai marele să fac,
Dacă mă saltă-aşa în slavă.

PALAESTRIO
(*încet*, *către Milphidippa*)
Vezi prostul cum se-mpăunează?
(*Tare*, *către Pyrgopolinices*.)
Răspunde-i: o trimite-aceea de care tocmai ţi-am vorbit.

PYRGOPOLINICES
Cum, care? ghies îmi dau atâtea; nu nu le-aduc pe toate-aminte.

MILPHIDIPPA
Cea care, despuindu-şi mâna, a vrut pe-a ta s-o-mpodobească.
(*Arătând inelul de pe degetul lui Pyrgopolinices*.)

Inelul, semnu-i de iubire, lui
(*îl arată pe Palaestrio*)
pentru tine i l-am dat

PYRGOPOLINICES
Ce vrei, femeie? Spune-odată.

MILPHIDIPPA
(*cu însutleţire*)
Să nu-i dispreţuieşti iubirea,
Când ea prin tine doar trăieşte; tu eşti nădejdea, viaţa ei.

PYRGOPOLINICES
Şi ce doreşte?

MILPHIDIPPA
Să-ţi vorbească, să te alinte şi dezmierde.
Căci dacă tu nu-i porţi de grijă, o prăbuşeşti în deznădejde.
(*Cade în genunchi*: *rugătoare*.)
Ahile scump, ascultă-mi ruga; salvează, om frumos, frumoasa:
Dă glas mărinimiei tale, tu, care cucereşti cetăţi
Şi-i tai pe regi.

PYRGOPOLINICES
Ah, mă ucide! Nu te-am oprit, om ticălos.
De-atâtea ori să mă tăgădui aşa, oricui?

PALAESTRIO
Auzi, femeie?
Ţi am spus-o şi ţi-oi spune-o iară: că vierul ăsta, tară plată
Nici unei scroafe de pe lume nu vrea să-şi dăruie

sămânţa.

MILPHIDIPPA
Sa ceară preţul lui.

PALAESTRIO în fâlippi de aur, cere un talant[58].
Alt preţ, mai mic, nu ia la nimeni.

MILPHIDIPPA
Pe Castor! prea puţin e, totuşi.

PYRGOPOLINICES
N am fost defel şi nu sunt lacom; avere am şi-aşa destulă.
Măsuri de aur peste-o mie.

PALAESTRIO
Nesocotind alte comori.
Şi nu grămezi de-argint el are, ci munţi întregi.
Mai nalţi ca Etna.

MILPHIDIPPA
(*aparte*, *râzând*)
Ce mincinos!

PALAESTRIO
(*încet*. *Milphidippei*)
Ce-l iau la vale!

MILPHIDIPPA
(*idem*)
Şi eu, ce-l măgulesc!

---

58 talantul era o unitate de măsură pentru greutăţi: cea. 50 de livre (aprox. l6,3 kg): ca suma de bani reprezenta 60 de mine greceşti (6.000 de dinari romani).

PALAESTRIO
Grozav!

MILPHIDIPPA
(*către Pyrgopolinices*)
Te rog, dă-mi drumul mai degrabă.

PALAESTPIO
De ce nu spui şi tu ceva,
Ori da, ori nu, precum ţi-e voia?

MILPHIDIPPA
(*rugătoare*)
De ce tu inima să-i sfâşii,
Când ea, sărmana, nu-ţi vrea răul?

PYRGOPOLINICES
Ei bine, zi-i să vină-afară:
Zi-i c-am să-i fac tot ce pofteşte.

MILPHIDIPPA
E semn de multă-nţelepciune
Să vrei, la rândul tău, femeia care te vrea...

PALAESTRIO
Doar n-o fi prost.

MILPHIDIPPA
Să nu-mi dispreţuieşti solia, şi să-mi asculţi fierbintea rugă.
(*încet, către Palaestrio.*)
Eh, bine-l joc?

PALAESTRIO

(*idem*)
Mă umflă râsul, nu se mai poate.
(*Se întoarce, ca să izbucnească.*)
Ha! ha! ha-!

MILPHIDIPPA
Tot de-aia m-am întors spre tine.

PYRGOPOLINICES
Pe Pollux! nici nu ştii, femeie,
Ce cinste-i fac stăpânei tale.

MILPHIDIPPA
Ba ştiu, pe Castor! şi-am să-i spun.

PALAESTRIO
îşi poate vinde-oricând hatârul pe aur greu.

MILPHIDIPPA
Te cred, pe Pollux!

PALAESTRIO
Din el se nasc eroii lumii, de cea mai pură seminţie,
Şi vieţuiesc ani mulţi, opt sute.

MILPHIDIPPA
(*aparte*)
Bătu-te-ar zeii de poznaş!

PYRGOPOLINICES
Ba mai degrabă ani o mie, adică zece veacuri bune.

PALAESTRIO

Am mai scăzut ceva, de teamă să nu mă creadă mincinos.

MILPHIDIPPA
Valeu, şi el cât vieţuieşte, dacă-i trăiesc atât copiii?

PYRGOPOLINICES
A doua zi venii pe lume după ce Ops[59] născu pe Joe.

PALAESTRIO
De-ar fi venit cu-o zi nainte, el ar domni acuma-n ceruri.

MILPHIDIPPA
(*zdrobită*)
Ajunge, rogu-te; mă lasă să plec la noi acasă vie.

PALAESTRIO
De ce nu pleci, când ai răspunsul?

MILPHIDIPPA
Alerg, şi ţi-o aduc pe dată.
(*Către. Pyrgopolinices.*)
Mai e ceva?

PYRGOPOLINICES
N-aş vrea să fie prea dăruită-n frumuseţe;
A mea destul necaz mi-aduce.

PALAESTRIO

59 in panteonul italic, Ops, zeiţa abundenţei, a fost asimilată cu Rhea, iar soţul ei Saturn cu Cronos şi, astfel, a devenit mama lui Iupiter (Joe).

(*către Milphidippa*)
Eşti tot aici? N-o ştergi?

MILPHIDIPPA
M-am dus,

PALAESTRIO
Auzi tu? Să-i vorbeşti din suflet.

MILPHIDIPPA
O fac, de-i sare-al ei din piept.

PALAESTRIO
(*încet*)
Să plece Philocomasia, de-o fi pe-acolo; el e-aici.

MILPHIDIPPA
E cu stăpână-mea; în taină, tot ce-am vorbit au.ascultat.

PALAESTRIO
Imi place; ştiu atuncea ele să-şi ducă barca spre liman.

MILPHIDIPPA
(*către Palaestrio. care o mângâie*)
Mă-ntârzii; plec.

PALAESTRIO
Ba nu te-ntârzii, nici nu te-ating şi nici... eh, tac.

PYRGOPOLINICES
(*către Milphidippa*)
Ascultă, zi-i să se grăbească; sunt gata să mă văd cu ea.

(*Milphidippa iese.*)

SCENA III

PYRGOPOLINCES, PALAESTRIO

PYRGOPOLINICES
Şi-acuma spune-mi mie, ba chiar te rog, Palaestrio,
Ce să fac eu cu asta? Căci nu pot s-o primesc
La mine, câtă vreme nu scap de ceealaltă.

PALAESTRIO
De ce mă-ntrebi întruna? Doar ţi-am spus o dată
Cum poţi, şi blând, şi bine, să rânduieşti isprava.
Dă-i aurul şi toate veşmintele pe care
I le-ai făcut; să plece cu ele-n bună pace.
Arată-i că se poate la casa ei întoarce:
Că geamăna ei soră şi mama-i sunt aici,
Tovărăşie bună în drumul către casă.

PYRGOPOLINICES
De unde ştii că ele-s aici?

PALAESTRIO
Cu ochii mei
Pe soră-sa-am văzut-o.

PYRGOPOLINICES
Şi vrea să-i dea de urmă?

PALAESTRIO
Ar vrea.

PYRGOPOLINICES

(*înveselit*)
Şi cum arată: frumoasă?

PALAESTRIO
Le râvneşti
Pe toate.

PYRGOPOLINICES
Sora însă ţi-a spus de unde-i mama?

PALAESTRIO
Pe navă,-n pat, cu ochii cuprinşi de-o umflătură,
Din câte povesteşte năierul ce le-aduse.
Chiar la vecinul nostru stă-n gazdă-acel năier.

PYRGOPOLINICES
Şi cum arată? Chipeş?

PALAESTRIO
Ci ia mai du-te-ncolo!
Tu ai fi fost pesemne un straşnic armăsar,
Din cât te văd plăcându-ţi şi iepele şi mânjii.
Să ne vedem de treburi.

PYRGOPOLINICES
Vreau să-ţi urmez povaţa,
Dar mult aş vrea cu fata să intri-n vorbă tu;
Căci voi dintotdeauna v-aţi împăcat deplin.

PALAESTRIO
(*ridicând din umeri*)
De ce nu cauţi singur de treburile tale?
îi spui că eşti pe cale să te însori cu alta;
Că eşti silit de neamuri, că prietenii-ţi dau ghes.

PYRGOPOLINICES
Aşa mă-ndemni, Palaestrio?

PALAESTRIO
Mă rog, şi de ce nu?

PYRGOPOLINICES
Atunci mă duc la dânsa. Rămâi în faţa casei,
Şi strigă-mă de-ndată ce vine ceealaltă.

PALAESTRIO
De ce taci tu ai grijă.

PYRGOPOLINICES
(*hotărât*)
Ca şi făcut e totul.
De nu se învoieşte, o dau pe uşă-afară.

PALAESTRIO
Ha nu, să nu faci asta. E mai cinstit să-ţi plece
Din casă mulţumită; dă-i tot ce ţi-am mai spus.
Aurării, veşminte, cu ele să se ducă.

PYRGOPOLINICES
E tot ce vreau, pe Hercle!

PALAESTRIO
O-ndupleci, dacă stărui.
Dar nu mai pierde vremea; ci du-te.

PYRGOPOLINICES
Mă supun.
(*Intră în casă*.)

PALAESTRIO

(*singur, către spectatori*)
Aduce militarul acesta desfrânat
Cu chipul mai nainte înfăţişat de mine?
Dar aş avea nevoie de Acroteleutia,
De sclavă sau Pleusicles.
(*Cele două femei şi Pleusicles ies din casa Iui Periplectomenus.*)
Pe Jupiter, cum ştie, De la un timp,
Norocul la timp să mă slujească, îi şi zăresc pe-aceia pe care-am vrut să-i văd.
Cu toţii ies, ca unul, de la vecinul nostru.

SCENA IV

ACROTELEUTIA, MILPHIDIPPA. PLEUSICLES, PALAESTRIO

ACROTELEUTIA
(*către Pleusicles şi Milphidippa*)
Urmaţi-mă; luaţi bine seama să nu pândească cineva.

MILPHIDIPPA
(*după ce a privii în toate părţile*)
Nu văd pe nimeni, doar pe omul dorit de noi.

PALAESTRIO
(*apropiinduse de ei*)
Şi voi de mine.

MILPHIDIPPA
Ce face arhitectul nostru?

PALAESTRIO
Eu, arhitect? Vai mie!

MILPHIDIPPA
Cum?

PALAESTRIO
Nu mai sunt bun, pe lângă tine, nici să bat cuie în perete.,

ACROTELEUTIA
Mă bucură.

PALAESTRIO
(*către A croteleutia şi Pleusicles*)
Ce limbă are, ce răutăţi meşteşugeşte;
Cum l-a-nvârtit pe omul nostru.

MILPHIDIPPA
(*cu falsă modestie*)
Şi încă n-ai văzut nimic.

PALAESTRIO
(*către Pleusicles*)
Fii liniştit; ca dusă merge de mâna mea isprava-ntreagă.
Voi căutaţi şi-acuma încă tot ajutorul să mi-l daţi.
Caci militarul pe copilă să plece-o roagă, şi-n Atena
Cu maică-sa şi surioara-i să se întoarcă.

PLEUSICLES
De minune.

PALAESTRIO
Ba chiar să-şi ia aurăria şi toate straiele primite
Din mâna lui, numai să plece: întocmai cum l-am

sfătuit.

PLEUSICLES
O treabă lesne, pare-mi-se, când şi ea vrea, şi el doreşte.

PALAESTRIO
Hei, dacă urci într-o fântână, spre gură,-n sus, tu nu ştii, oare,
C ă cea mai mare din primejdii e să cazi iară în adânc?
Acum, noi ne aflăm la gura fântânii. Dacă militarul
Ne simte, nu mai văd scăpare.
De-aceea trebuie să fim Si mai vicleni.

PLEUSICLES
Cât despre asta, material avem acasă:
Sunt trei femei, cu tine patru, eu – cinci, al şaselea, bătrânul.
Cu-nşelăciunile unite a şase inşi, nu mă-ndoiesc
Că şi cetatea cea mai tare o faci să cadă, viclenită[60].

PALAESTRIO
Ci ajutaţi-mă.

ACROTELEUTIA
De-aceea am şi venit în preajma ta.

PALAESTRIO
E foarte bine.
(*Către Acroteleutia*)
Iată,-acuma, ce-nsărcinare-ţi dau în seamă.

60 Unii editori atribuie această replică tot lui Palaestrio.

ACROTELEUTIA
(*luând poziţia unui ostaş care primeşte o porunca*)
îndeplini-voi, generale, orice poruncă, fără greş.

PALAESTRIO
Să-l joci cu multă gingăşie, cu farmec şi cu strălucire
Pe militar.

ACROTELEUTIA
E~o desfătare porunca ta.

PALAESTRIO
Ştii cum să-l iei?

ACROTELEUTIA
Mă fac nebună, fulgerată de dragoste.

PALAESTRIO
M-ai priceput.

ACROTELEUTIA
Şi gata chiar din clipa asta, să-l părăsesc pe soţul meu,
Căci nu pot să-mi înfrân dorinţa de-a fi soţia lui.

PALAESTRIO
întocmai.
Un lucru, totuşi: casa asta
(*arată casa lui Periplectomenus*)
E zestrea ta[61]

61 dreptul roman permitea femeii să-şi păstreze din zestre anumite bunuri care deveneau proprietatea ei personală şi de care putea

, aşa-i vorbeşti,
Şi că din ea bătrânul pleacă îndată chiar după divorţ.
Ca nu cumva să-i fie teamă că intră-n casă peste altul.

ACROTELEUTIA
E bine că mi-o spui.
(*Vrea să plece*; *Palaestrio o reţine*.)

PALAESTRIO
Când iese din casă, trage-te deoparte,
Cu sfiiciune, ca prostită de-nfăţişarea lui; ridică
In slavă multa-i bogăţie; şi iară, nu uita să-i lauzi înfăţişarea, frumuseţea, apucăturile şi boiul.
Acum deplin eşti dăscălită?

ACROTELEUTIA
Deplin. Te-ar mulţumi să-ţi fac
Atât de migălită treaba, încât nimic să nu-i adaugi?

PALAESTRIO
O, da!
(*Către Pleusicles*.)
E rândul tău acuma urechea larg s-o ţii deschisă, îndată ce închide rolul şi intră-n casă ea, nu pierde
Nicio clipită, şi te-arată în straie de năier gătit.
O pălărie largă, neagră, şi-o legătură peste ochi;

---

dispune după plac. Comedia antică face deseori aluzie la temerile soţilor de a se pomeni daţi pe uşă afară sau lăsaţi fără bani de sotiile lor. Aici însă vicleşugul este cusut cu aţă albă. Trebuie să se admită că Pyrgopolinices nu ştia că vecinul său cel mai apropiat, Periplectomenus, era celibatar si pe lingă asta, că divorţul nu se putea pronunţa în aceeaşi zi. Se ştie însă că Plaut se preocupa prea puţin de verosimilitate.

O mănţăluţă iară neagră – culoarea oamenilor mării – Pe umărul din stânga prinsă, dar liber să rămână braţul

Şi strânsă cât mai sus centura; să pari leit cârmaciul navei.

Bătrânul îngrijeşte restul; că are el destui pescari.

PLEUSICLES

Şi? Nu mă-nveţi ce fac pe urmă, în straiu-acela?

PALAESTRIO

Vii aici,

O ceri pe Philocomasia, din partea mamei, şi îi spui

Că, dacă merge în Atena, să te urmeze-n port degrabă,

Luând cu sine tot ce arc de luat de-aici; iar dacă nu vrea

Să meargă, ieşi în larg cu nava, îi spui, căci vântul e prielnic.

PLEUSICLES

Frumos tabloul; mai departe.

PALAESTRIO

El îi va cere să dea zor,

Ca să n-o facă să aştepte pe maică-sa.

PLEUSICLES

Ce minte ai!

PALAESTRIO

Eu îi spun fetei să mă roage povara să i-o car în port;

Şi ea, desigur, o va face. Aşa că şi eu, ca să ştii,
Călătoresc cu tine-odată pân' la Atena.

PLEUSICLES
Unde eu
Nu rabd să treacă nici trei zile până să-ţi dărui libertatea.

PALAESTRIO
Du' şi te-mbracă.

PLEUSICLES
Nicio altă poruncă?

PALAESTRIO
Să ţii totul minte.

PLEUSICLES
M-am dus.

PALAESTRIO
(*către cele două femei*)
Intraţi şi voi degrabă; acum, în scurtă vreme, simt
Ca vine-afară omul nostru.

ACROTELEUTIA
Porunca ta e lucru sfânt.

PALAESTRIO
Intraţi odată-n casă. Iată cum tocmai se deschide uşa.
Evesel, şi-a-mplinit dorinţa. Aleargă, bietul, dup-o umbră.
(*intră c u toţii in casa lui Periplectomenus, în*

afară de Palaestrio.)

SCENA V

PYRGOPULINICES, PALAESTRIO

PYRGOPOLINICES
Am dobândit pe loc şi lesne tot ce-am vrut eu şi cum am vrut
Din partea Philocomasiei.

PALAESTRIO
Atunci, de ce ai zăbovit?

PYRGOPOLINICES
Nu cred să mai fi fost vreodată mai drăgostit de ea, ca astăzi.
Cum asta?

PYRGOPOLINICES
Câtă vorbărie, ce-mpotrivire la-nceput!
Şi-am dobândit până la urmă tot ce-am vrut eu; i-am dăruit
Şi eu tot ce-a vrut ea să-mi ceară. Chiar şi pe tine i te-am dat.

PALAESTRIO
(*pretăcându-se foarte tulburat*)
Pe mine, zici? Dar tară tine cum să trăiesc?

PYRGOPOLINICES
Fii liniştit.
Eliberat vei fi la vreme[62]. Eu am tăcut, pe legea mea,

62 Text nesigur.

Tot ce-am putut ca s-o înduplec să plece fără tine-acasă;
Dar n-a fost chip.

PALAESTRIO
(*suspinând resemnat*)
In zei şi-n tine îmi pun speranţa. în sfârşit,
Pe lângă jalea despărţirii de un stăpân atât de bun,
Mă bucur mult să văd izbânda faimoasei tale frumuseţi
Asupra inimii vecinei, prin grija mea – robită ţie.

PYRGOPOLINICES
Ce-atâtea vorbe? Libertate îţi dăruiesc, şi bună stare,
De-i izbuti.

PALAESTRIO
E-a ta,-nţelege.

PYRGOPOLINICES
(*cu o mimică expresivă*)
Ah, scapăr tot!
Păstrează-ţi firea.
Mai scade jarul; nu te-aprinde. Ci iat-o: a ieşit din casă.

SCENA VI

MILPHIDIPPA. ACROTELEUTIA. PYRGOPOLINICES. PALAESTRIO

MILPIIIDIPPA
(*ramane cu stăpâna ei in partea din funda scenei*;

încet, către Acroteleutia)
Stapână, militarul!

ACROTELEUTIA
Unde-i?

MILPHIDIPPA
(*idem*)
Acolo,-n stânga.

ACROTELEUTIA
Da, îl văd.

MILPIIIDIPPA
(*idem*)
Cu coada ochiului te uită, să nu-şi dea seama că-l vedem.

ACROTELEUTIA
îl văd. E vremea, dar, să facem dovada răutăţii noastre.

MILPHIDIPPA
(*idem*)
începe-atunci, fii prima.

ACROTELEUTIA
(*tare*)
Spune-mi, tu chiar cu el te-ai întâlnit?
(*încet.*)
Vorbeşte tare, ca s-audă.

MILPHIDIPPA
Pe Pollux! chiar cu el, stăpână,
Şi i-am vorbit în toată voia, cât mi-a plăcut şi cât

am vrut.

PYRGOPOLINICES
(*încet, către Pulaestriu*)
Auzi ce spun?

PALAESTRIO
Aud, desigur. Ce mândră e că te-a-ntâlnit!

ACROTELEUTIA
Eşti o femeie fericită!

PYRGOPOLINICES
(*încet, către Palaestrio*)
Cât mă iubeşte.

PALAESTRIO
Şi pe merit.

ACROTELEUTIA
E minunat ce spui, pe Castor! L-ai întâlnit şi-nduplecat;
Deşi doar jalbele şi solii ajung la dânsul, ca la regi.

MILPHIDIPPA
Abia putut-am să m-apropii şi să-i câştig bunăvoinţa.

PALAESTRIO
(*încet, către Pyrgopolânices*)
Te bucuri, văd, de-o mare faimă.

PYRGOPOLINICES
Mă resemnez, aşa vrea Venus.

ACROTELEUTIA
îi mulţumesc prea bunei Venus şi mult o rog, o rog din suflet
Să-mi dea pe cel iubit de mine şi după care freamăt toată,
Apropiat să-l facă mie şi doritor să mă iubească.

MILPHIDIPPA
Sper să-l înduplece. Hei, câte femei asemeni l-au dorit,
Dar le-a respins, şi de niciuna n-a vrut s-audă,- afar' de tine.

ACROTELEUTIA
Ci tocmai asta mă frământă, că-l ştiu atât de năzuros;
De ochii lui mă tem, că-i schimbă, îndată ce mă văd, părerea,
De frumuseţea-i fără seamăn, că n-are să mă ia în seamă.

MILPHIDIPPA
Nu-ţi face asta; ţine-ţi firea.

PYRGOPOLINICES
(*mişcat*)
Cât de puţin se preţuieşte!

ACROTELEUTIA
Mă tem să nu-i fi fost descrisă mai arătoasă decât sunt.

MILPHIDIPPA
Ha frumuseţea ta – vedea-vei – întrece aşteptarea

lui.

ACROTELEUTIA
Şi dacă nu mă vrea soţie, pe Pollux! îi cuprind genunchii
Si-l rog în fel şi chip. Altminteri, de n-oi ajunge să-l înduplec,
Mă dau într-o clipită morţii, căci fără el nu pot trăi.

PYRGOPOLINICES
(*încet, către Palaestrio*)
Ei nici aşa, n-o las să moară. Mă duc la dânsa?
(*Vrea să se apropie de Acroteleutia.*)

PALAESTRIO
(*oprindu-l*)
Nicidecum.
Iţi micşorezi din preţ tu însuţi, dacă te dărui dintr-odată;
Sa vină ea, să-ţi prindă urma, să te dorească, să te-aştepte.
Dacă nu vrei să pierzi cununa de glorie, să nu faci altfel.
Eu nu cunosc în toată lumea decât doi oameni, nu mai mulţi,
Phaon din Lesbos[63]
şi cu tine, iubiţi atât de nebuneşte.

ACROTELEUTIA
îi intru-n casă, Milphidippa, sau îl rogi tu să vină-afară?

63 Despre care se spune că, dispreţuind dragostea poetei Sapho, a împins o la sinucidere

MILPHLDIPPA
Mai aşteptăm, poate s-arată vreun om de-al lui.

ACROTELEUTIA
Nu pot, e vremea
Să plec.

MILPHIDIPPA
Dar uşa-i încuiată.

ACROTELEUTIA
(*prefăcându-se că se aruncă asupra uşii*)
O sparg.

MILPHIDIPPA
Nu-ţi pierde judecata

ACROTELEUTIA
(*încurcată*)
Dac-a iubit, sau dacă are şi minte câtă frumuseţe,
Va şti să ierte cu blândeţe greşelile iubirii mele.

PALAESTRIO
(*încet, către Pyrgopolinices*)
O vezi, e moartă după tine, sărmana!

PYRGOPOLINICES
(*tulburat*)
Şi eu după dânsa.

PALAESTRIO
(*impunându-i tăcere printr-un gest*)
Taci, să n-audă.

MILPHIDIPPA

Ce te face să-nţepeneşti? De ce nu baţi?

ACROTELEUTIA
(*arătând casa lui Pyrgopolinices*)
Cel mie drag nu este-acolo.

MILPHIDIPPA
(*fals uimită*)
De unde ştii?

ACROTELEUTIA
După miros;
I -aş fi simţit de mult parfumul cu nasul meu.

PYRGOPOLINICES
E ghicitoare.
Pesemne Venus a-nvăţat-o, ca plată-a dragostei ce-mi poartă.

ACROTELEUTIA
(*mirosind aerul în direcţia lui Pyrgopolinices*)
Nu ştiu, nu pot să ştiu pe unde-i iubitul meu, da-l simt pe-aproape.

PYRGOPOLINICES
(*care a urmărit-o din ochi, cu uimire*)
Cu nasul vede mult mai bine decât cu ochii.

PALAESTRIO
Orb e-amorul.

ACROTELEUTIA
(*prefăcându-se că leşină*)
Ah. ţine-mă!

MILPHIDIPPA
De ce?

ACROTELEUTIA
Mă nărui.

MILPHIDIPPA
Ei, cum?Ei, cum.

ACROTELEUTIA
Nu pot să mai mă ţin;
Ochii mă fac să-mi pierd simţirea.

MILPHIDIPPA
Pe Pollux! cred că l-ai văzut
Pe el.

ACROTELEUTIA
O, da!

MILPHIDIPPA
(*prefacându-se că îl caută şi ea*)
Eu nu-l văd. Unde-i?

ACROTELEUTIA
L-ai fi văzul, dac-ai iubi

MILPIIIDIPPA
(*cu imputare*)
Tu nu-l iubeşti mai mult ca mine, dacă-mi îngădui să ţi-o spun.

PALAESTRIO
Toate femeile cad moarte, cum te zăresc, de dragul tău.

PYRGOPOLINICES
Nu ştiu dacă ţi-am spus vreodată: eu sunt al Venerei nepot.

ACROTELEUTIA
Te rog, aleargă, Milphidippa, în calea lui.

PYRGOPOLINICES
Cât mă cinsteşte!

PALAESTRIO
Hei, vine!

MILPHIDIPPA
Am cu voi o treabă.

PYRGOPOLINICES
Şi noi cu tine.

MILPHIDIPPA
La poruncă,
Am scos-o pe stăpână-afara.

PYRGOPOLINICES
(*binevoitor*)
O văd.

MILPHIDIPPA
Primeşte-o lângă tine.

PYRGOPOLINICES
N-am izgonit-o, ca pe alic femei, la stăruinţa ta.

MILPHIDIPPA

Nu va putea să-ngaime-o vorbă, dacă s-apropie de tine;
Doar cât te vede, mititica, şi ochii-i şi retează limba.

PYRGOPOLINICES
(*înduioşat*)
Vreau mult să-i vindec astă boală.

MILPHIDIPPA
Cum tremură şi se-nfioară
Pr ivind la tine!

PYRGOPOLINICES
Şi bărbaţii cu arma-n mână fac la fel;
Nu te mira de o femeie...[64]
Dar ce pofteşte de la mine?

MILPHIDIPPA
Să vii la ea; vrea toată viaţa de tine-alături să trăiască.

PYRGOPOLINICES
(*cu oarecare neîncredere*)
Să vin, deşi e măritată? Să dea bărbat' su peste mine?

MILPHIDIPPA
De dragul tău l-a dat afară din casă.

PYRGOPOLINICES
Cum de-a izbutit?

MILPHIDIPPA

64 Unii editori atribuie replica (până în acest loc) Milphidippei.

Păi casa-i zestrea ei, se ştie!

PYRGOPOLINICES
Adevărat!

MILPHIDIPPA
Pe Pollux!

PYRGOPOLINICES
Spune-i
Să intre; vin şi eu îndată,

MILPHIDIPPA
Nu zăbovi prea mult, ai grijă,
Că-i sfâşii inima.

PYRGOPOLINICES
Nu-ntârzii deloc; duceţi-vă.

MILPHIDIPPA
Ne-am dus.
(*Cele două femei intră în casa lui Periplcctomenus*.)

PYRGOPOLINICES
(*văiându-i pe Pleusicles*)
Dar ce văd eu acolo?

PALAESTRIO
Ce vezi?

PYRGOPOLINICES
Un ins pe care nu-l cunosc,
In straie de năier.

PALAESTRIO
Se-ndreaptă spre noi; cu tine are treabă.
Hei, ăsta e cârmaciul!

PYRGOPOLINICES
Vine după copila-aceea.

PALAESTRIO
Poate.

SCENA VII

PLEUSICLES, PALAESTRIO, PYRGOPOLINICES

PLEUSICLES
(*aparte*)
De n-aş cunoaşte-atâtea sminteli la care-mpinge
Iubirea pe alţi oameni, cumplit m-aş ruşina
De straiele pe care le port azi din iubire.
Dar cum atâţia alţii atâtea-au săvârşit,
Nepotrivite fapte cu cinstea şi virtutea – Ucişi concetăţenii şi i-a lăsat Ahile...[65]
(*întrerupându-se brusc*.)
Dar uite-l pe Palaestrio şi,-alături, militarul.
Acum pe-o matcă nouă cuvântul mi-l îndrept.
(*Ridicând vocea*, *mânios*.)
Femeile pesemne sunt fiice-ale Zăbavei:
Căci toate celelalte zăbave ale lumii
Nimicuri sunt pe lângă zăbavele femeii.
A devenit, se pare, un obicei al lor.
Pe Philocomasia o caut.
Ia să bat în uşă. Hei, s-aude?

PAI AESTRIO

65 Ca să se răzbune pe Agamemnon care i-o răpise pe Briseis.

Ce-i, tinere? Ce vrei7
Şi de ce baţi?

PLEUSICLES
O caut pe Philocomasia.
Din partea mamei sale. Ci, dacă vrea, să vină.
Prea mult ne zăboveşte; vreau.pânzele să-ntindem

PYRGOPOLINICFS
De mult e totul gata. Palaestrio, zi-i să ia
Şi aur, şi podoabe, şi straie, ce doreşte,
Adună câţiva oameni şi duceţi-o la navă.
De mult sunt puse toate în lăzi; doar le căraţi.

PALAESTRIO
M-am dus.

PLEUSICLES
Dă zor, pe Merele!
(*Palaestrio intră în casa lui Pyrgopoliokxs.*)

PYRGOPOLINICES
Nu zăboveşte mult.
(*Arătând legătura de peste ochiul lui Pleusicles.*)
C i rogu-te, ce-i asta? Nu cumva ai un ochi?

PLEUSICLES
(*arătându-şi ochiul drept*)
Da, am un ochi.

PYRGOPOLINICES
De stângul vorbeam.

PLEUSICLES

Iţi povestesc,
Din pricina iubirii nu-l am; de-aş fi putut
Sa ma feresc cândva de dânsa, vedeam cu amândoi acuma.
Dar ei mă fac să-ntârzii.

PYRGOPOLINICES
Nu, iată-i, au venit.

SCENA VIII

PALAESTRIO. PHILOCOMASIA, PYRGOPOLINICES, PLEUSICLES

PALAESTRIO
(*către Philocomasia care plânge cu sughiţuri*)
Nu vrei si nu-nţelegi odată să nu mai plângi?

PHILOCOMASIA
Cum să nu plâng? Aici trăiam în fericire.

PALAESTRIO
Ci iată omul care vine...partea maică-ti şi-a sor'ti.

PHILOCOMASIA
îl văd.

PYRGOPOLLNICES
Ascultă,-auzi, Palaestrio?

PALAESTRIO
Ce-i?

PYRGOPOLINICES
Pentru ce n-ai scos afară şi ceea ce i-am dăruit?

PLEUSICLES
Salut, o, Philocomasia!

PHILOCOMASIA
Salut.

PLEUSICLES
Măicuţa ta şi sora
Cu drag, prin mine, te salută.

PHILOCOMASIA
O, să le-ajute Cerul sfânt!

PLEUSICLES
Şi vor să vii, cât timp e vântul prielnic, ca să-ntindem pânza.
De n-o dureau pe mamă ochii, m-ar fî-nsoţit cu sora ta.

PHILOCOMASIA
Vin, dar cu jale: datoria de fiică.

PLEUSICLES
Mult eşti înţeleaptă.

PYRGOPOLINICES
De nu stătea cu mine-atâta, azi n-ar fi fost decât o proastă.

PHILOCOMASIA
(*prefăcându-se că plânge*)
De-aceea, vai, cumplit mă doare să mă despart de-un om ca tine;
Caci dăruieşti cu prisosinţă oricui te-ascultă,-

nţelepciune,
Şi faptul că stăteam în preajmă-ţi era mândria mea cea mare.
(*Plânge cu sughiţuri*.)
Pierd astă glorie, vai mie!

PYRGOPOLINICES
Nu plânge.

PHILOCOMASIA
N-am să mă opresc,
Cat ochii-mi te mai văd.

PYRGOPOLINICES
Ei, lasă, curaj!

PHILOCOMASIA
Doar eu, eu ştiu cât sufăr.

PALAESTRIO
Nici nu mă mir, copilă scumpă, că ţi-a plăcut nespus aici,
Şi că taptura-i, vitejia, robitu-te-au atât de mult,
Cand mie, sclav de rând, îmi vine, la fel, să plâng, că-l părăsesc.

PHILOCOMASIA
(*catre Pyrgopolinices*)
Mi-ngădui, oare,-o-mbrăţişare la despărţire?

PYRGOPOLINICES
Cum să nu?

PHILOCOMASIA
Ah, ochişori, ah, inimioară!

(*Face câţiva paşi împiedicaţi, ca şi cum ar ti gata să leşine*.)

PALAESTRIO
(*împingând-o în braţele lui Pleusicles*)
Vai, ţine-o, rogu-te; e gata
Sa cadă.

PYRGOPOLINICES
(*către Palaestrio*)
(’e tot faci acolo?

PALAESTRIO
La gândul că te părăseşte,
O lasă inima, sărmana.

PYRGOPOLINICES
Dă fuga-n casă după apă.

PALAESTRIO
Nu apă-i trebuie; odihnă. Ci las-o, rogu-te, în pace,
Până-şi mai vine-oleacă-n fire.

PYRGOPOLINICES
(*văzând că Pleusicles îşi apasă buzele peste ale Philocomasiei*)
Ţin capetele prea lipite. Ia gura de pe gura fetei, năierule; păzeşte-ţi pielea.

PLEUSICLES
Voiam să ştiu dacă răsullă.

PYRGOPOLINICES
Puteai urechea să-ţi apropii.

PLEUSICLES
Ţi-o las aicea, dacă-ţi place.

PYRGOPOLINICES
Nu, ia-o.

PALAESTRIO
Plânsul mă îneacă!

PYRGOPOLINICES
(*către sclavii din casă*)
Veniţi, veniţi odată-afară cu tot ce-am dăruit copilei.

PALAESTRIO
(*întorcându-se către altarul din faţa casei*)
Primeşte-mi iară, la plecare, zeu al familiei, salutul.
Voi, sclavi şi sclave,-ai mei tovarăşi, rămâneţi sănătoşi cu toţii;
Vorbiţi frumos unii cu alţii, şi despre mine,-n lipsa mea.

PYRGOPOLINICES
Fii tare, hai, curaj, Palaestrio.

PALAESTRIO
(*sughiţând a plâns*)
Vai, nu pot să nu plâng în hohot,
Plecând din casa ta.

PYRGOPOLINICES
Fii tare!

PALAESTRIO
Doar eu, eu unul, ştiu cât sufăr.

PHILOCOMASIA
(*făcându-se că-şi revine*)
Ce-i asta? Unde sunt? Ah, ce văd? Lumina mea, salut..[66]

PLEUSICLES
T'e-ai deşteptat?

PHILOCOMASIA
O, zei din ceruri, pe cine oare-am luat în braţe?
Vai mie! Sunt cu mintea-ntreagă?

PLEUSICLES
(*îmbrăţişând-o*)
Nu-ţi fie teamă, draga mea.

PYRGOPOLENICES
(*către Pleusicles*)
Ce-nseamnă asta'?

PALAESTRIO
Pare-mi-se că leşinase, biata fată.
(*Trăgându-l pe Pleusicles de haină, ca să-l facă să înţeleagă, dar vorbind către militar.*)
Mă tem ca pân' la urmă taina să nu se afle, rău mă tem.

PYRGOPOLINICES
Ce vrei să spui?

PALAESTRIO

66 lacuna in original

C-atâţia oameni văzându-ne cu lăzi pe stradă,
Te-or dojeni pesemne.

PYRGOPOLINICES
Dărui avutul meu, ci nu pe-al lor.
De ei puţin îmi pasă. Haide, plecaţi, şi să v-ajute zeii.

PALAESTRIO
întru folosul tău.

PYRGOPOLINICES
Mi-nchipui.

PALAESTRIO
(*suspinând*)
Rămâi cu bine.

PYRGOPOLINICES
Mergi cu bine.

PALAESTRIO
(*către Pleusicles şi ceilalţi*)
Plecaţi, v-ajung într-o clipită; mai schimb o vorbă cu stăpânul
(*Pleusicles şi Philocomasia ies împreună cu scla vii care duc lăzile.*)
Deşi i-ai socotit pe alţii mai de credinţă decât mine,
Eu nu păstrez recunoştinţă mai mică bunătăţii tale,
Si, dacă tu ai fi dorit-o, mai mult mi-ar fi plăcut pe tine
Să te slujesc, ca sclav, şi nu pe un altul, ca libert.

PYRGOPOLINICES
Curaj.

PALAESTRIO
Vai mie, bietul, să mă lepăd de obiceiurile mele,
Să-nvăţ deprinderi de femeie, să uit de rosturi vitejeşti!

PYRGOPOLINICES
Fii tare.

PALAESTRIO
Nu mai pot; fărâma de bucurie mi se stinge.

PYRGOPOLINICES
Hai, du-te după ei; întârzii.

PALAESTRIO
Te las cu bine

PYRGOPOLINICES
Mergi cu bine.

PALAESTRIO
Mult mi-ar plăcea să mă ţii minte şi, ajungând odată liber,
De ţi-oi trimite vreo-nştiinţare, să nu mă laşi.

PYRGOPOLINICES
A, nu mi-e-n fire.

PALAESTRIO
Adu-ti aminte câteodată cât ţi-am fost eu de credincios.
Asa deosebeşti, cu vremea, pe sclavii buni de

sclavii răi.

PYRGOPOLINICES
Ştiu, şi-am făcut-o nu o dată, şi azi mai mult ca alteori.

PALAESTRIO
Ştii? Azi te-i dumiri mai bine şi ai să-mi dai dreptatea-ntreagă.

PYRGOPOLINICES
Abia mă stăpânesc să-mpiedic plecarea ta.

PALAESTRIO
(*speriat*)
Să nu faci asta.
Te-ar crede mincinos oricine, smintit şi fără de cuvânt;
S-ar crede că,-n afar'de mine, sclav de credinţă n-ai pe nimeni.
De nu ţi-ar păgubi onoarea, chiar eu te-aş sfătui pe dată.
Dar nu e chip; să nu faci asta.

PYRGOPOLINICES
Hai, du-te; mă supun ursitei.

PALAESTRIO
(*suspinând*)
Cu bine, dar.

PYRGOPOLINICES
Curaj, cu bine.

PALAESTRIO

Rămâi cu bine, înc-o dată.

PYRGOPOLINICES
(*singur*)
Pân'la-ntâmplările acestea eu îl ţineam de sclav netrebnic;
Şi azi îl văd cât mă iubeşte. Ah, dacă mă gândesc mai bine, îmi pare rău că i-am dat drumul. Acuma-n casa asta intru
Ca să dau ochii cu femeia. Dar, uite, se deschide uşa.

SCENA IX

BĂIATUL, PYRGOPOLINICES

BĂIATUL
(*către cei din casa lui Penplectomenus*)
Destulă dăscăleală; ştiu ce să fac, nu uit.
Dau peste el îndată, oriunde-ar fi să fie;
Nu-mi odihnesc piciorul până nu-i dau de urmă.

PYRGOPOLINICES
(*aparte*)
Mă caută, nici vorbă; să ies în calea lui.

BĂIATUL
Pornisem după tine. Salut, o, cel mai mândru
Cel mai plăcut din oameni şi ocrotit de zei!

PYRGOPOLINICES
De zei? Şi care-anume?

BĂIATUL
De Marte şi de Venus.

PYRGOPOLINICES
(*înveselit*)
E plin de duh băiatul!

BĂIATUL
Eşti aşteptat în casă;
Te vrea, te cere, moare de dorul tău stăpâna.
Alin-o. Stai ca piatra? De ce nu intri?

PYRGOPOLINICES
Intru.
(*Intră in casa lui Periplectomenus*.)

BĂIATUL
(*singur*)
Deci a căzut acuma el singur în capcană.
E pregătită cursa; bătrânul stă să-l prindă
Pe desfrânatul ăsta fălos de mutra lui
Ce crede că, văzându-l, orice femeie-i cade în braţe, când o lume nu-l poate suferi.
Mă duc la răfuială; s-aude hărmălaie.

ACTUL AL CINCILEA
I'IIUPLECTOMENUS, PYRGOPOLINICES, CARIO, SCLAVII, mai târziu SCELEDRUS

PERIPLECTOMENUS
Aduceţi-l. Pe sus luaţi-l, dacă nu iese-altcum afară.
Intre pământ şi cer îmi place să-l văd plutind: lungiţi-l bine.

PYRGOPOLINICES
(*apărând între mai mulţi sclavi care îl ţin*)

Te rog, o, Periplectomenus.

PERIPLECTOMENUS
Nimic să nu mă rogi, pe Hercle! Hai, Cario, hai!
Cuţitu-acela vezi dacă-i bine ascuţit.

CARIO
E bun să spintec desfrânatul şi măruntaiele să-i scot,
Sa-i le-atârn, precum copiii jucărioarele, de gât,

PYRGOPOLINICES
Sunt mort.

PERIPLECTOMENUS
Nu chiar; vorbeşti aiurea.

CARIO
Mă năpustesc asupra lui?

PERIPLECTOMENUS
Sa-i dăm un pic de ciomăgeală pentru-nceput.

CARIO
Un pic mai multă...[67]

PERIPLECTOMENUS
Cu ce-ndrăzneală-ai vrut să mângâi soţia altuia, mişele?

PYRGOPOLINICES
Ea a trimis întâi la mine, mă jur pe zei.

PERIPLECTOMENUS

67 in original urmează o lacună de un vers.

(*către unul dintre schi vii înarmaţi cu ciomege*)
Minciună; trage-i.

PYRGOPOLINICES
Să-ţi povestesc.

PERIPLECTOMENUS
(*către sclavi*)
De ce nu-i trageţi?

PYRGOPOLINICES
Nu mi se-ngăduie o vorbă?

PERIPLECTOMENUS
Zi-i.

PYRGOPOLINICES
M-a rugat să vin la dânsa.

PERIPLECTOMENUS
Şi pentru ce te-ai dus?
(*Lovindu-l şi făcând celorlalţi semn să-l lovească.*)
Primeşte.

PYRGOPOLINICES
Valeu, destul aţi dat, ajunge, fie-vă milă!

CARIO
Când îl spintec?

PERIPLECTOMENU S
Oricând îţi place; căsăpeşte-l şi alungeşte-l cât ţi-e voia.

PYRGOPOLINICES
Pe Hercule! dă-mi ascultare cât nu mă spintecă, te rog.

PERIPLECTOMENUS
Vorbeşte, cât mai eşti în stare.

PYRGOPOLINICES
Pe Hercle! văduvă-am crezut-o;
Aşa mi-a-nfăţişat-o sclava, când m-a chemat la întâlnire.

PERIPLECTOMENUS
Fa jurământ că nu porţi pică de toate astea nimănui,
De loviturile primite şi altele ce vei primi,
Dacă-ţi dau drumu-ntreg şi teafăr, nepot al Venerei chipos.

PYRGOPOLINICES
Ma jur pe Jupiter şi Marte că nu port pică nimănuia
De loviturile primite şi meritate pe deplin;
Si dacă nu plec fără martori, socot că n-am fost pedepsit.

PERIPLECTOMENUS
Si dacă nu ţii jurământul?

PYRGOPOLINICES
Să tiu pe viaţă necinstit.

CARIO
Sa mai primeşti măcar vreo două, pe urmă, pleci în bună pace.

PYRGOPOLINICES
(*către Cario*)
Atata bine să-ţi dea zeii pe cât de bine-mi ţii tu partea.

CARIO
O mină-ai să plăteşti de aur.

PYRGOPOLINICES
De ce, mă rog?

CARIO
Ca să cruţăm
Ce ai mai scump pe lumea asta, nepot al Venerei chipos.
Altminteri nu poţi, n-ai scăpare.

PYRGOPOLINICES
Plătesc.

CARIO
E mult mai înţelept.
Tunica, sabia, hlamida nu le mai vezi; să nu le-aştepţi.

UN SCLAV
(*către Periplectomen us*)
Il mai ating, sau îi dau drumul?

PYRGOPOLINICES
Valeu, m-aţi deşelat destul;
Vă rog, vă rog pe toţi, din suflet!

PERIPLECTOMENUS

Dă-i drumul.

PYRGOPOLINICES
Foarte mulţumesc.

PERIPLECTOMENUS
Şi dacă te mai prind vreodată, îţi laşi pe-aicea – ştii tu ce.

PYRGOPOLINICES
Nu zic nimic, aşa să fie.

PERIPLECTOMENUS
Să mergem, Cario.
(*Intră în casă împreună cu sclavii săi.*
Soseşte Sceiedrus cu scla vii lui Pyrgopolinices.)

PYRGOPOLINICES
Iată-mi sclavii,
Se-ntorc.
(*Către Sceiedrus.*)
De Philoco mas ia ce ştii, o fi plecat? Vorbeşte.

SCELEDRUS
De multă vreme.

PYRGOPOLINICES
Vai de mine!

SCELEDRUS
De-ai ştii ce ştiu, te-ai văicări
Ceva mai mult.
Cel cu potlogul pus peste ochi n-a fost năier.

PYRGOPOLINICES

Dar cine,-atunci?

SCELEDRUS
Iubitul fetei.

PYRGOPOLINICES
De unde ştii tu?

SCELEDRUS
Iacă, ştiu.
îndată ce-au ieşit pe poarta cetăţii, s-au cuprins în braţe
Şi-au început să se dezmierde.

PYRGOPOLINICES
Vai mie, vai şi-amar de mine!
M-am îmbătat cu vorbe goale.
Ticăloşi tul de Palaestrio,
El m-a făcut să cad în cursă.
(*După o vreme de gândire*.)
Dar cred că merit. De-ar păţi-o
Ca mine toţi seducătorii, s-ar stinge, poate, stirpea lor;
S-ar teme, n-ar mai da năvală.
(*Către Sceledrus*)
Să mergem.
(*Către spectatori*)
Voi, aplaudaţi.